

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

Diplomsko delo
visokošolskega programa

**ANALIZA POSLOVANJA ZAVODA ZA POKOJNINSKO
IN INVALIDSKO ZAVAROVANJE V OBDOBJU 2000-2008**

Kandidat(ka): Nataša Kidrič
Številka indeksa: 04034985

Mentor: doc. dr. Aleksander Aristovnik

Ljubljana, oktober 2009

POVZETEK

V diplomskem delu želim najprej predstaviti organizacijo Javnih zavodov v Sloveniji. Le-te bom predstavila s pomočjo predstavitve Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje. Glavni namen diplomskega dela je z analizo prikazati osnovne značilnosti poslovanja Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, ugotoviti, kakšno je bilo poslovno stanje Zavoda v obdobju 2000–2008, in kateri so glavni dejavniki, ki so vplivali na takšno stanje.

Cilj diplomskega dela je analizirati poslovanje Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje v zadnjih desetih letih ter ugotoviti, kateri so ključni dejavniki, ki so vplivali na poslovanje v teh obdobjih.

Ključne besede: javni zavodi, Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, pokojninska reforma, obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje, pokojnina, razmerje zavarovanci – upokojenci, transferni prihodki v Republiki Sloveniji, analiza poslovanja.

SUMMARY

My diploma, I want first to present the organization of public institutions in Slovenia. Public institutions, I will present in detail through the presentation of the Pension and Disability Insurance. In the following I will present a pension reform, which Slovenia has introduced in order to improve the pension system. I will present detail the Pension and Disability Insurance, its organizational structure, authorities and financing arrangements. The scope of the institute and the tasks they perform. In the following I will analyze the business society in the past year (2008). In the last chapter I will roughly analyze the business of the Pension and Disability Insurance during the period 2000–2008.

Key words: public institution, the Institute for pension and disability insurance, pension reform, compulsory pension and invalidity insurance, pension, contributors- pensioners ratio, pension- wages salaries ratio, revenue from transfers by republic Slovenia, business analysis, balance sheet.

KAZALO

POVZETEK	II
SUMMARY	III
1 UVOD	1
2 JAVNI SEKTOR	2
2.1 OPREDELITEV JAVNEGA SEKTORJA.....	2
2.2 JAVNE SLUŽBE.....	3
2.3 JAVNI ZAVODI.....	4
2.3.1 Ustanovitev javnega zavoda.....	4
2.3.2 Organi zavoda.....	5
2.3.3 Financiranje javnega zavoda.....	6
3 POKOJNINSKA REFORMA V SLOVENIJI	8
3.1 CILJI POKOJNINSKE REFORME.....	8
3.2 IZVEDENE REFORME.....	8
3.2.1 Reforma iz leta 1992.....	9
3.2.2 Reforma iz leta 1999.....	10
3.2.3 Reforme po letu 2000.....	10
3.3 TRISTEBRNI POKOJNINSKI SISTEM.....	11
3.3.1 I. Steber.....	11
3.3.2 II. Steber.....	11
3.3.3 III. Steber.....	12
3.4 POKOJNINSKI IN INVALIDSKI SISTEM V EU.....	12
3.5 SISTEM POKOJNINSKEGA IN INVALIDSKEGA ZAVAROVANJA V REPUBLIKI SLOVENIJI.....	13
4 ZAVOD ZA POKOJNINSKO IN INVALIDSKO ZAVAROVANJE	17
4.1 PREDSTAVITEV ZAVODA.....	17
4.2 ORGANIZACIJA ZAVODA.....	17
4.3 ORGANI ZAVODA.....	19
4.3.1 Svet zavoda.....	19
4.3.2 Generalni direktor Zavoda.....	19
4.4 FINANCIRANJE ZAVODA ZA POKOJNINSKO IN INVALIDSKO ZAVAROVANJE.....	20
4.4.1 Prihodki.....	21
4.4.2 Prispevki.....	21
4.4.3 Transforni prihodki.....	21
4.5 NADZOR NAD ZAKONITOSTJO DELOVANJA ZAVODA.....	23
4.6 DEJAVNOSTI ZAVODA ZA POKOJNINSKO IN INVALIDSKO ZAVAROVANJE.....	23
4.7 KAPITALSKA DRUŽBA D.D.....	24
4.8 ZAVOD ZA POKOJNINSKO ZAVAROVANJE DELNI LASTNIK TRIGLAVA.....	25
5 ANALIZA POSLOVANJA ZAVODA ZA POKOJNINSKO IN INVALIDSKO ZAVAROVANJE V OBDOBJU 2000–2008	27
5.1 POSLOVANJE ZAVODA V OBDOBJU 2000–2008.....	27
5.1.1 Prihodki Zavoda v obdobju 2000–2008.....	28
5.1.2 Odhodki Zavoda v obdobju 2000–2008.....	29
5.2 ŠTEVILO IN STRUKTURA ZAVAROVANCEV IN UPOKOJENCEV V OBDOBJU 2000–2008.....	30
5.2.1 Struktura in število zavarovancev.....	30
5.2.2 Struktura in število upokojencev.....	31
5.2.3 Razmerje med zavarovanci in upokojenci v obdobju 2000–2008.....	32
5.3 POKOJNINE V OBDOBJU 2000–2008.....	34
5.3.1 Pokojninske osnove v obdobju 2000–2008.....	34
5.3.2 Višina pokojnin.....	35
5.3.3 Razmerje pokojnine:plače v obdobju 2000–2008.....	36
5.4 PODATKI O PREJEMNIKIH POKOJNIN V OBDOBJU 2000–2008.....	38

5.4.1 Povprečna starost prejemnikov pokojnin 2000–2008	38
5.4.2 Povprečna pokojninska doba upokojencev po spolu 2000–2008	39
5.5 MODERNIZACIJA POKOJNINSKEGA SISTEMA V SLOVENIJI	40
6 ZAKLJUČEK	42
LITERATURA	43
VIRI	44
KAZALO SLIK IN TABEL	46
SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC	47
PRILOGE	48
<i>Priloga 1: Slike</i>	48
<i>Priloga 2: Tabele</i>	50
IZJAVA O AVTORSTVU IN NAVEDBA LEKTORJA	53

1 UVOD

Pravica do socialne varnosti je zagotovljena s slovensko ustavo in je ena najpomembnejših človekovih pravic nasploh. Pokojninsko in invalidsko zavarovanje pa je najpomembnejši del sistema socialne varnosti.

Sistem varstva starejših oseb pridobiva v svetu vse večji pomen in ima vedno večjo politično, ekonomsko in socialno vlogo, saj je delež starejšega prebivalstva v svetu vedno večji. Države v svetu skušajo oblikovati primerne pokojninske sisteme, ki bi starejšim zagotavljale večjo varstvo. Pokojninski sistemi se od države do države razlikujejo, vsem pa je skupno zagotoviti čim večjo socialno varstvo starejšim ter da Zavod, ki skrbi za izvajanje pokojninskega zavarovanja, učinkovito izvaja osnovne funkcije pokojninskega zavarovanja. Zaradi mnogih demografskih, gospodarskih in političnih sprememb se v pokojninskih sistemih že dolgo časa kažejo problemi in zato je to področje pogosto v središču političnih razprav. Država se sprašuje, katere ukrepe vpeljati ter kako zagotoviti obstojne sisteme socialne varnosti, da bodo pokojninski mehanizmi vzdržni pod stalnimi pritiski, ki so posledica naraščajočega števila starejšega prebivalstva in manjšega števila zavarovancev. Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje je nosilec in izvajalec sistema pokojninskega in invalidskega zavarovanja v Sloveniji. Prav v ta namen sem si za temo diplomskega dela izbrala naslov Analiza poslovanja Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje v obdobju 2000–2008, da bom z njeno pomočjo predstavila spreminjanje pokojninskega sistema v Sloveniji. Namen diplomskega dela je z analizo poslovanja Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje prikazati osnovne značilnosti poslovanje Zavoda ter spoznati poslovno stanje Zavoda.

Cilj diplomskega dela je analizirati poslovanje Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje v obdobju 2000–2008 ter ugotoviti, kateri so ključni dejavniki, ki so vplivali na poslovanje Zavoda v teh obdobjih. Diplomsko delo je razdeljeno na 5 delov. Prvi del je namenjen opredelitvi javnega sektorja v Sloveniji. Znotraj prvega dela je predstavljena splošna predstavitev javnega zavoda kot nepridobitna organizacija. Predstavljene so osnovne značilnosti delovanja, ustanavljanja, organiziranja javnih zavodov. V drugem delu bom v grobem predstavila pokojninske reforme, ki jih je Slovenija uvedla z namenom odprave zgoraj omenjenega problema. V tretjem delu bom podrobneje predstavila Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, njegovo organizacijsko strukturo, organe in način financiranja. Področja dejavnosti Zavoda in naloge, ki jih opravlja. V četrtem poglavju bom predstavila poslovanje Zavoda skozi obdobje 2000–2008.

2 JAVNI SEKTOR

2.1 OPREDELITEV JAVNEGA SEKTORJA

Javni sektor je širok, sestavljen pojem. Eden od kriterijev razmejitve javnega od zasebnega sektorja je lastninski kriterij - lastništvo na proizvodnih sredstvih, s katerimi se določena dejavnost izvaja. V javnem sektorju je lastnik država ali lokalna skupnost, možne pa so različne stopnje privatizacije oziroma omejevanje vpliva države.

Gospodarski sistem je v vsaki državi sestavljen iz privatnega in javnega sektorja. Po Zakonu o javnih uslužbencih, v nadaljevanju ZJU, javni sektor sestavljajo državni organi, uprave lokalnih skupnosti, javni skladi, javni zavodi, javne agencije ter druge osebe javnega prava, ki so posredni uporabniki državnega proračuna ali pa proračuna lokalne skupnosti (Brus, 2002, str. 5).

Javni sektor vključuje oskrbo prebivalcev z javnimi dobrinami. Med javne dobrine se uvrščajo nacionalna varnost, šolstvo, zdravstvo, policija in še nekatere druge dobrine. Značilnost javnega sektorja je, da nudi vsem prebivalcem enake storitve v zdravstvu, enako zahtevno izobraževanje, ki je v naši državi v določenem obsegu obvezno. Zdravstvene storitve so enotne v določenem obsegu za vse prebivalce. Naloga javnega sektorja je, da oskrbi prebivalstvo s čistimi javnimi in meritornimi dobrinami. Kadar javni sektor oskrbuje prebivalstvo z javnimi dobrinami, pri tem ne more izključiti določenega posameznika, da ne bi dobil te dobrine, kajti za le-te ostaja trg. Javni sektor za svoje delovanje pridobiva dohodek od ekonomskih subjektov (Stanovnik, 2007, str. 7–9). Javni sektor pojmuje kot skupno ime za javno upravo, politični sistem, izobraževalno, zdravstveno sfero. Gre za skupek dejavnosti, ki z gospodarstvom oz. zasebnim sektorjem sestavlja celoto družbenega življenja.

Na podlagi Zakona o javnih financah sestavljajo javni sektor v Sloveniji posredni in neposredni uporabniki, Zavod za zdravstveno zavarovanje ter Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, oba v obveznem delu zavarovanja, javni gospodarski zavodi, javna podjetja. V Zakonu o javnih financah so določena pravila, ki se uporabljajo za javne zavode v finančnih načrtih, gospodarjenju z denarnimi sredstvi, predložitvi letnih poročil in nadzoru (ZJF, 1999, 3. člen).

2.2 JAVNE SLUŽBE

Javna služba je družbi nujno potrebna dejavnost, preko katere se zadovoljujejo potrebe po javnih dobrinah in storitvah, ki jih v javnem interesu trajno in nemoteno zagotavlja država oziroma lokalna skupnost, kadar in v kolikor jih ni mogoče zagotavljati na trgu, in pri tem njen prvenstveni cilj ni pridobivanje dobička.

Javno službo kot javno določi Zakon o gospodarskih javnih službah. Javna služba se izvaja v javnem interesu, lahko jo izvajajo zasebniki in pri tem v danem okvirju skušajo doseči dobiček. Za zagotavljanje javne službe je odgovorna državna oz. lokalna skupnost. Država v okviru državnega aparata ne more zagotavljati zadovoljevanja vseh javnih potreb, zato vzpostavi poseben sistem javnih služb, na katerega prenese pristojnost izvajanja omenjenih dejavnosti. Večina javnih služb je izvzeta iz tržnih dejavnosti (odsotnosti tržnih mehanizmov), dostopne naj bi bile vsem pod enakimi pogoji. Javne službe se izvajajo po posebnem javno-upravnem režimu: zaradi nujnosti trajnega zagotavljanja prebivalcem. Za javne službe je značilna netekmovalnost in neizključljivost v potrošnji. Določi se krog uporabnikov dobrin, pri kateri ni mogoče izmeriti količine porabe ali točnega št. uporabnikov. Hkrati se določi prisilnost uporabe neke dobrine, ki jo je potrebno uporabnikom vsiliti zaradi javnega interesa in življenja v skupnosti (npr. kanalizacija)(Ferk, 2008, str. 16).

Poseben režim javnih služb (Nagoda, 2008, str. 7):

- *Odnos izvajalec – uporabnik* storitev javne službe: poseben režim dostopnosti dobrin oziroma storitev, ki se zagotavljajo z javno službo. Javne dobrine so pod enakimi pogoji, ki jih predpiše država, dostopne vsem in jih je izvajalec dolžan uporabniku zagotavljati pod temi pogoji. Ti pogoji so drugačni, kot bi za dostop do te iste dobrine veljali na trgu.
- *Odnos izvajalec – država*: Tu je možnih več oblik sodelovanja, ki jih predvideva zakon. Država ostane odgovorna za uspešno izvajanje javnih služb predpisuje način in pogoje organiziranja in izvajanja javne službe ter pogoje za uporabo in koriščenje javne dobrine. Odnos država – izvajalec javne službe je pretežno upravnopravne narave.

Javne službe delimo na dve skupini (delitev postaja manj pomembna po uveljavitvi Zakona o javno- zasebnem partnerstvu):

- *Gospodarske*: Ureja jih Zakon o gospodarski javni službi (ZGJS), Zakon o varstvu okolja ter področni zakoni. Izvajajo se pretežno monopolno (npr. energetika), praviloma se financirajo preko cene storitev in proračuna ali proračunskih subvencij.
- *Negospodarske*: Ureja jih Zakon o zavodih ter posamezni področni zakoni.

Ustanovijo se na področjih, kot so zdravstvo, šolstvo, kultura. Financirajo se iz državnega oz. lokalnih proračunov, zavarovalnic. Navadno imajo

statusnopravno obliko zavodov. Zakon o gospodarskih javnih službah (ZGJS) v 3. členu ločuje gospodarske javne službe na republiške in lokalne ter obvezne in izbirne.

Delitev gospodarskih javnih služb po obliki (ZGJS, 1998, 3. člen):

- državne (republiške): predpiše jih vlada RS z uredbo na podlagi zakona;
- lokalne: predpiše jih lokalna skupnost z odlokom; zakoni občinam določajo obveznost ustanovitve lokalnih javnih služb (npr. odvoz komunalnih odpadkov, oskrba s pitno vodo, čiščenje odpadnih voda); vsa druga tehnična, oskrbovalna, stroškovna in organizacijska vprašanja pa urejajo s predpisi pristojna ministrstva.

Delitev gospodarskih javnih služb po vsebini:

- obvezne gospodarske javne službe: obvezno jih je zagotavljati in uporabniki jih morajo uporabljati; ZGJS v 5. členu določa, da je uporaba tistih javnih dobrin, ki se zagotavljajo z obveznimi gospodarskimi javnimi službami, obvezna, če ni določeno drugače s posebnimi predpisi;
- izbirne: zakon nam dopušča, da jih izvajamo, če se za to odločimo; 5. člen ZGJS določa, da uporaba javnih dobrin, ki se zagotavljajo z izbirnimi gospodarskimi javnimi službami, ni obvezna, če zakon ali odlok lokalne skupnosti za posamezne primere ne določa drugače.

2.3 JAVNI ZAVODI

Javni zavodi se ustanovijo za opravljanje javnih služb. Ustanovijo se lahko tudi za opravljanje dejavnosti, ki niso opredeljene kot javne službe, če se opravljanje dejavnosti zagotavlja na način in pod pogoji, ki veljajo za javno službo. Ustanovijo jih lahko republika, občine, mesto in druge z zakonom pooblašene javne pravne osebe. Soustanovitelji javnega zavoda pa so lahko tudi druge pravne in fizične osebe. Javni zavod lahko ustanovi tista samoupravna narodna skupnost, ki ima pravico soustanoviti ali ustanoviti javni zavod, ki opravlja dejavnost, pomembno za uresničevanje pravic narodnosti (Stanford, 2003, str. 2).

Javni zavod je pravna oseba, če ni z zakonom oziroma odlokom občine ali mesta drugače določeno. Javni zavod, ki nima statusa pravne osebe, izvršuje pooblastila v pravnem prometu v imenu in za račun ustanovitelja, če so mu bila dana z aktom o ustanovitvi.

2.3.1 Ustanovitev javnega zavoda

Javni zavod lahko ustanovijo republika, občine, mesta in druge z zakonom pooblašene, pravne osebe. Zavod se lahko ustanovi, če so zagotovljena sredstva za ustanovitev in začetek dela zavoda ter če so izpolnjeni drugi u zakonom določeni pogoji. Ustanovi se z ustanovitvenim aktom, ki mora biti vpisan v sodni register. Akt, na podlagi katerega se ustanovi javni zavod, mora vsebovati (ZZ, 1991, 8. čl.):

- ime in sedež oziroma prebivališče ustanovitelja,
- ime in sedež zavoda,
- dejavnost zavoda,
- določbe o organih zavoda,
- sredstva, ki so zavodu zagotovljena za ustanovitev in začetek dela,
- vire, načine in pogoje pridobivanja sredstev za delo zavoda,
- način razpolaganja s presežkom prihodkov nad odhodki in način kritja primanjkljaja sredstev za delo zavoda,
- pravice, obveznosti in odgovornosti zavoda v pravnem pomenu,
- določbe o odgovornosti ustanovitelja za obveznosti zavoda,
- medsebojne pravice in obveznosti ustanovitelja in zavoda,
- druge določbe v skladu z zakonom.

Osnovna pravna izhodišča delovanja zavodov določa zakon o zavodih. Natančnejša določila pa so postavljena še s posebnim zakonom posebej za vsako vrsto dejavnosti, s katero se ukvarja zavod, npr. zakon o šolstvu, zakon o zdravstvu...

Zavod lahko opravlja eno ali več negospodarskih dejavnosti, t.j.: vzgoje in izobraževanja, znanosti, kulture, športa, zdravstva, socialnega varstva, otroškega varstva, invalidskega varstva, socialnega zavarovanja ali drugih dejavnosti, če cilj opravljanja dejavnosti ni pridobivanje dobička. Ob tem pa lahko zavod opravlja tudi gospodarsko dejavnost, če je ta namenjena opravljanju dejavnosti, za katero je zavod ustanovljen.

2.3.2 Organi zavoda

Po Zakonu o zavodih (ZZ, 1991, 29, 31, 40, 43, člen) so organi zavoda:

- svet zavoda,
- direktor,
- strokovni vodja in
- strokovni svet.

Svet zavoda sestavljajo predstavniki ustanovitelja, predstavniki delavcev zavoda ter predstavniki uporabnikov oziroma zainteresirane javnosti. Sestava, način imenovanja članov, trajanje mandata in pristojnosti sveta določijo z zakonom ali aktom o ustanovitvi ali pravili zavoda. Svet zavoda sprejema statut oziroma pravila in druge splošne akte zavoda, sprejema programe dela in razvoja zavoda ter spremlja njihovo izvrševanje, določa finančni načrt in sprejema zaključni račun zavoda ter ostale z zakonom določene naloge.

Direktor zavoda je poslovodni organ. Organizira in vodi delo in poslovanje zavoda, predstavlja in zastopa zavod in je odgovoren za zakonitost dela zavoda. Direktor vodi strokovno delo zavoda in je odgovoren za strokovnost dela zavoda. Imenujejo in razrešujejo ga ustanovitelji, če ni z zakonom ali aktom o ustanovitvi za to pooblaščen svet zavoda.

Strokovni vodja vodi strokovno delo zavoda, če je tako določeno z zakonom ali aktom o ustanovitvi. Pravice, dolžnosti in odgovornosti strokovnega vodje se določijo s statutom ali pravili zavoda. Strokovnega vodjo imenuje in razrešuje svet zavoda po predhodnem mnenju strokovnega sveta zavoda.

Strokovni svet obravnava vprašanja s področja strokovnega dela zavoda, odloča o strokovnih vprašanjih v okviru pooblastil, določenih v statutu ali pravilih zavoda, določa strokovne podlage za programe dela in razvoja zavoda, daje svetu, direktorju in strokovnemu vodji mnenja in predloge glede organizacije dela in pogojev za razvoj dejavnosti ter opravlja druge z zakonom ali aktom določene naloge.

2.3.3 Financiranje javnega zavoda

Poznamo tri vrste finančnih sredstev javnih zavodov. To so:

- proračunska sredstva — sredstva ustanovitelja (država ali občina),
- prihodki od prodaje blaga in storitev na trgu,
- drugi viri — donacije itd.

Proračunska sredstva

Javni zavodi se v proračun vključujejo na štiri načine: kot izvajalske organizacije, kot *dotirani* javni zavodi, kot izvajalci storitev, katerih naročnik je država, ali kot porabniki investicijskih sredstev.

Iz javnofinančnih sredstev se financira (Zver, 2003, str. 11):

- V celoti opravljene redne dejavnosti javne službe, ki je določena z zakonom, nacionalnim programom, potrjenim letnim načrtom in pogodbo, sklenjeno z državo ali občino oziroma s financiranjem.
- Delno opravljanje storitev javne službe, ki jih javni zavod opravlja na trgu, s katerimi presegajo redni načrt dela javne službe. Opravljanje teh storitev je pogojeno z dovoljenjem ustanovitelja in zmogljivostmi posameznega zavoda, katerega ceno storitve praviloma določa ustanovitelj. Lahko gre tudi za projekte ali programe, za katere zavod pridobi javnofinančna sredstva na javnem razpisu.
- Investicije v obsegu, ki je določen z letnim finančnim načrtom in sovpada z načrtom razvojnih programov države ali občin, na osnovi pogodbe med ustanoviteljem in javnim zavodom.

Ostala sredstva zavoda

Delež zasebnih virov v vseh prihodkih javnega zavoda je odvisen predvsem od načina financiranja posamezne vrste javne službe. Dejavnost javne službe je lahko v celoti pokrito iz javnofinančnih virov, lahko pa se financira s plačili iz zasebnih virov oziroma sredstvi, pridobljenimi na trgu. Navadno se kombinirata oba načina financiranja in je delež zasebnih virov v prihodkih javnega zavoda v veliki meri odvisen od obsega javnofinančnih sredstev, ki so namenjeni za izvajanje dejavnosti javne službe.

Zasebne vire javni zavod pridobiva:

- za izvajanje storitev javne službe – na primer z neposrednim doplačilom in plačili fizičnih ali pravnih oseb, šolnine, v zdravstvu s plačili iz prostovoljnih zdravstvenih zavarovanj itd.,
- s prodajo blaga in storitev, ki ne spadajo v javno službo – tržna dejavnost (Uradni list RS, 34/04),
- iz drugih virov, na način in s pogoji, določenimi z zakonom in aktom o ustanovitvi.

Presežek prihodkov nad odhodki sme zavod uporabiti le za opravljanje in razvoj dejavnosti, če ni z zakonom drugače določeno.

3 POKOJNINSKA REFORMA V SLOVENIJI

Pokojninski sistemi so tako v svetu kot v Sloveniji kar nekaj časa uspešno delovali. Vendar so ob približevanju 21. stoletja bili vedno manj stabilni. Glavni vzroki za slabo vzdržnost pokojninskega sistema so bile predvsem demografske spremembe, previsoka raven pravic, visoka brezposelnost in predčasno upokojevanje. Vsi našteti dejavniki so pripeljali do pokojninske reforme. Po podatkih Agencije za prebivalstvo pri Organizaciji združenih narodov se bo do leta 2050 število ljudi, starejših od 65 let, povečalo za trikrat; v mnogih državah bo vsaka tretja oseba stara vsaj 65 let, delež aktivnega prebivalstva pa se bo v primerjavi z upokojenci zmanjšal za polovico – s štiri proti ena na dve proti ena (glej prilogo slika 1).

3.1 CILJI POKOJNINSKE REFORME

Posameznega upokojenca, poenostavljeno rečeno, preživlja vse manj prebivalcev, obremenitev gospodarstva in države zaradi naraščajočega števila upokojencev pa zaradi tega postaja vse hujša. Če bi nadaljevali z nespremenjenim sistemom pokojninskega in invalidskega zavarovanja, bi v prihodnjih desetletjih doživeli javno finančni bankrot države (Zlom pokojninskega sistema in zniževanje pokojnin v Sloveniji, 2009).

Glavni cilj pokojninskih reform v državah Evropske unije je zmanjševanje pravic upokojencev (predvsem zmanjševanje pokojnin) in prelaganje skrbi za starost z države na posameznika. Novi pokojninski sistemi naj bi temeljili na osebni varčevanju posameznika za njegovo starost in ne na medgeneracijski solidarnosti. Z reformo pokojninskega in invalidskega zavarovanja se je sprejel zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, ki je bil sprejet 10. decembra 1999, s katerim naj bi rešili dosedanje probleme pokojninskega sistema.

Glavni cilj pokojninske reforme je prilagoditev današnjim demografskim, gospodarskim in socialnim okoliščinam tako, da bo sistem pokojninskega in invalidskega zavarovanja dolgoročno sposoben zagotavljati socialno varnost vsem zavarovancem. Vsem tistim, ki pravice že imajo, kot vsem tistim, ki v sistem zavarovanja šele vstopajo. Namen reform je tudi zagotoviti primirnost pokojnin. Glavno vodilo reform je zastaviti takšen sistem, ki bo preko pridobljenih pravic iz pokojninskega zavarovanja omogočal ohranitev življenjskih standardov.

3.2 IZVEDENE REFORME

Problematiko pokojninskega sistema je Slovenija poskušala rešiti s številnimi pokojninskimi reformami, med katerimi sta bili najpomembnejši reforma iz leta 1992, ki je bila usmerjena predvsem v zaježitev predčasnega upokojevanja in druga reforma iz leta 1999, ki je v dobršni meri zaostрила proces upokojevanja.

V Sloveniji je bilo pokojninsko in invalidsko zavarovanje urejeno s predpisi držav, katerih del je bila v posameznih obdobjih. Organizirani začetki segajo na začetek 19. stoletja, ko je bil v takratnem avstrijskem cesarstvu sprejet služabniški red, po katerem je moral gospodar skrbeti za onemoglega hlapca. Že leta 1837 je bila ta obveznost razširjena na vse delodajalce.

S sprejetjem predpisov o organizaciji in financiranju socialnega zavarovanja v letu 1952 je socialno zavarovanje iz državne uprave prešlo na zavode za socialno zavarovanje, pri katerih so se oblikovali tudi ustrezni skladi za posamezne veje zavarovanja (Štrous, 2000, str. 15).

Temeljni zakon o pokojninskem zavarovanju iz leta 1964, temeljni zakon o invalidskem zavarovanju iz istega leta in temeljni zakon o organizaciji in financiranju socialnega zavarovanja iz leta 1965 so predstavljali prve zakonske podlage za decentralizirano urejanje tega področja, ki se je pozneje zelo razmahnilo vzporedno s federalizacijo države. Z zakonodajo iz leta 1972 se je nadaljevala decentralizacija sistema. Šlo je predvsem za politične spremembe. Prišlo je do razbitja poprej enotnega zavoda za socialno zavarovanje, v katerem so bili združeni zdravstveno, invalidsko ter pokojninsko zavarovanje in otroški dodatek, na samostojne interesne skupnosti. Takrat se je začelo spreminjati ravnovesje med posameznimi področji socialne varnosti. V zadnjih desetih letih obstoja nekdanje SFRJ, ko so se že kazali znaki splošne gospodarske in politične krize, so, tako kot na drugih področjih, tudi v pokojninskem in invalidskem zavarovanju prevladala napačna politična izhodišča. V letih 1982 in 1983 so bile sprejete zakonske rešitve, s katerimi je bilo uzakonjeno predčasno upokojevanje, dokupovanje pokojninske dobe za upokožitev, država pa ni vračala denarja, ki ga je moral nosilec zavarovanja izplačevati za pokojnine borcev, ki so uživali posebne pravice. Povečanje obsega pravic iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja, ob istočasnem zmanjševanju možnosti za zaposlitev, je pripeljalo do močnega povečanja upokojevanja po letu 1987.

3.2.1 Reforma iz leta 1992

S sprejetjem zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju leta 1992 je bil oblikovan prvi samostojni in celoviti sistem pokojninskega in invalidskega zavarovanja v Sloveniji. Nov zakon je nastal kot posledica osamosvojitve, vse večje vrzeli med pravicami in sredstvi ter zahteve po spremembi organiziranosti. Cilj te reforme je bil rešitev problema predčasnega upokojevanja. Po letu 1990 je bila odpravljena hiperinflacija, kateri so sledili poskusi sprememb v načinu usklajevanja pokojnin, ki je bil pred tem prilagojen hitri mesečni rasti plač. Pri tem je prišlo do blokade, kar je pripeljalo do povišanja pokojnin, to pa je bil glavni razlog za finančno krizo v sistemu pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Finančni zlom sistema, do katerega je prišlo leta 1996, je minil brez večjih posledic, saj je bila kriza uspešno rešena z uvedbo državne garancije izplačil. A s tem so se težave financiranja pokojninskega zavarovanja preselile v državni proračun (Bohem, 2000, str. 9)

Zakon iz leta 1992 so označili za »prehodni zakon«, ki naj bi veljal za določeno prehodno obdobje, v katerem bi bilo možno, po temeljni preučitvi obstoječih pokojninskih sistemov razvitega sveta in razvojnih tendenc teh sistemov, v miru pripravljati sistem pokojninskega in invalidskega zavarovanja, ki bi s svojimi novimi instrumenti lahko uspešneje zagotavljal ustrezna sredstva za vse večje število upokojencev in drugih uživalcev pravic. Taka začasna oznaka zakona je bila možna zaradi sklepa skupščine, ki je tedanjemu Izvršilnemu svetu dala nalogo, da v dveh letih po sprejemu tega zakona pripravi celovito reformo sistema pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Vendar se to ni uresničilo. Saj tudi v nekaj več kot šestih letih po sprejemu zakona taka reforma še ni bila pripravljena.

3.2.2 Reforma iz leta 1999

Druga reform se je začela leta 1996 in je potekala v treh fazah (Bohem, 2000, str. 11):

- prva faza: začela se je leta 1996, ko je vlada Republike Slovenije pripravila izhodišča za reformo pokojninskega in invalidskega zavarovanja;
- druga faza: se je pričela leta 1997 z Belo knjigo o reformi pokojninskega in invalidskega zavarovanja, katero je pripravilo Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve in v kateri so obrazloženi razlogi in cilji sprememb in nakazana najpomembnejše rešitve pokojninskega sistema; ta faza se je končala aprila leta 1999 s podpisom kompromisnega dogovora o reformi pokojninskega in invalidskega zavarovanja, ki uvaja tristebni sistem pokojninskega zavarovanja;
- tretja faza: pričela se je s sprejetjem novega zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju decembra 1999, zakon pa je začel veljati 1. januarja 2000; glavni namen tega zakona je bil zvišati upokojitvene starosti, uvedba polne upokojitvene starosti in z njo povezan sistem dodatkov in odbitkov.

3.2.3 Reforme po letu 2000

Sistem obveznega pokojninskega zavarovanja je bil precej spremenjen z reformo iz leta 2000. Vsako polno leto v sistemu obveznega zavarovanja sedaj pomeni odmerni odstotek za pokojnino v višini 1,5 % na leto za moške in ženske enako, medtem ko odmerni odstotek za obdobje, ki je daljše od šestih mesecev, vendar krajše od enega leta, zviša za 0,75 % (pred letom 2000 je bilo povišanje 2 % za dopolnjeno leto in 1 % za obdobje nad šestimi meseci, za ženske s pokojninsko dobo do 200 let pa je bilo 3 % za vsako leto in 1,5 % za vsako nadaljnje obdobje šestih mesecev. Najnižji odstotek za izračun prejemkov starostne pokojnine se razlikuje glede na spol zavarovane osebe. Za 15 let pokojninske dobe, ki je najnižja možna zavarovalna doba za pridobitev starostne pokojnine, se moškim v starosti 65 let in več odmeri pokojnina v višini 35 % njihove pokojninske osnove, medtem ko se ženskam, ki so leta 2004 dopolnile 59 let in 8 mesecev starosti (61 let po letu 2008) odmeri 38 % njihove pokojninske osnove (40 % pred letom 2000).

Starostna omejitev se postopno povečuje, dokler ne bo ob upokojitvi dosežena polna starost 61 let za ženske (vsako leto za štiri mesece) in 63 let za moške

(vsako leto za 6 mesecev). Starost ob upokojitvi se lahko zniža na 58 pri moških in 56 let pri ženskah, kadar gre za starše (Slovenija, 2009). V obdobju 2006–2008 niso bile izvedene nobene večje reforme pokojninskega sistema, ampak so bile izvedene izboljšave, predvidene v nacionalnem strateškem poročilu za obdobje 2006–2008, vključno z Zakonom o enkratnem pokojninskem dodatku (2008), Zakonom o varstvenem dodatku (2008) in socialno državno pokojnino za ljudi, ki niso upravičeni do prejemkov. Osnovni namen teh izboljšav je bil zmanjšati velik pritisk naraščajočih življenjskih stroškov, zlasti za upokojence z nizkimi pokojninami, in zagotoviti minimalni dohodek za starejše osebe.

3.3 TRISTEBRNI POKOJNINSKI SISTEM

Razmišljanje o prehodu na tristebni sistem pokojninskega in invalidskega zavarovanja je bilo posledica študije Svetovne banke iz leta 1994. Ta študija je dokazala, da so načeloma dokladni (javni) sistemi pokojninskega in invalidskega zavarovanja neučinkoviti in da jim prav zaradi neučinkovitosti grozi propad. Tristebni sistem naj bi iz dokladnega sistema ohranil samo socialno zaščitno funkcijo, ostalo pa naj bi bilo preneseno na kapitalski oziroma zavarovalniški del zavarovanja (Trije pokojninski stebri, 2009).

3.3.1 I. Steber

1. steber je osnova pokojninskega in invalidskega zavarovanja, ki ga predstavlja že znano obvezno zavarovanje. Le-to se financira iz prispevkov delavcev delodajalcev, samozaposlenih in sredstev Republike Slovenije, s katerimi upravlja država preko ZPIZ-a, po načelu solidarnosti in vzajemnosti. To zavarovanje je določeno z zakonom (Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju RS št. 109/06) in temelji na načelu medgeneracijske solidarnosti, kar pomeni, da mlajše delavno aktivne generacije zavarovancev vplačujejo prispevke v pokojninsko blagajno z upanjem, da bodo tudi oni v starosti prejeli pokojnine na podlagi zbranih sredstev tedaj delavno aktivne generacije zavarovancev. Zaposleni se vključnosti v obvezno pokojninsko zavarovanje ne morejo izogniti, je pa mogoča prostovoljna vključitev v ta steber za ljudi v posebnih življenjskih situacijah (Trije pokojninski stebri, 2009). Obvezno zavarovanje zagotavlja zavarovancem pravico do pokojnine, pravice iz invalidskega zavarovanja, dodatne in druge pravice.

3.3.2 II. Steber

2. pokojninski steber je dodatno pokojninsko zavarovanje. Njegova bistvena značilnost v primerjavi z obveznim pokojninskim zavarovanjem je, da gre za dolgoročno obliko varčevanja na osebnem računu vsakega posameznika. Privarčevana sredstva skupaj z ustvarjenim donosom zagotavljajo dodatno pokojnino. Drugi pokojninski steber je sestavljen iz:

- *Obveznega* dodatnega pokojninskega zavarovanja, ki nadomešča beneficirano dobo in je namenjen zaposlenim, ki opravljajo dela, katerih

po določeni starosti ni več mogoče opravljati, ali dela, ki so škodljiva zdravju. Izvaja ga Kapitalska družba.

- *Prostovoljnega* dodatnega pokojninskega zavarovanja, ki je namenjen vsem zavarovancem, ki so že vključeni v obvezno pokojninsko zavarovanje. Izvajajo ga zavarovalnice, pokojninske družbe in vzajemni pokojninski skladi.

Drugi steber omogoča zavarovancu obvezno dodatno zavarovanje in prostovoljno dodatno zavarovanje, v okviru katerih se lahko zavarovanec zavaruje posamezno ali kolektivno. Država vzpodbuja varčevanje v drugem stebru predvsem z davčnimi olajšavami, ki jih imata tako zavarovanec, kakor tudi delodajalec, ki vplačuje premije za zavarovanca. Prispevki za obvezno dodatno pokojninsko zavarovanje imajo enak davčni status kot prispevki za obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje, ki jih plačuje delodajalec.

3.3.3 III. Steber

3. pokojninski steber predstavlja razne oblike prostovoljnih varčevanj in zavarovanj, ki jih tržijo zavarovalnice, banke in drugi ponudniki. V tretji steber uvrstimo tudi aktivno upravljanje osebnega premoženja s premišljenim investiranjem v različne vrednostne papirje in dolgoročnim nalaganjem sredstev v razne investicijske sklade.

3.4 POKOJNINSKI IN INVALIDSKI SISTEM V EU

V vseh državah članicah Evropske unije sta socialna varnost in pokojninski sistem predmet številnih diskusij in podrobnega preučevanja. Značilno je, da so bile kontinentalne evropske države, ki so razvile Bismarckov sistem socialnega zavarovanja zelo velikodušne pri odmerjanju pravic, zato so tudi stroški pokojnin v razmerju do BDP-ja bistveno večji kot v anglosaksonskih državah, ki so razvile Beveridgov model in na socialnem področju mnogo bolj skromne. V EU ne obstaja enotni koncept pokojninskega sistema. V glavnem ločimo med 3 pokojninskimi sistemi. To so: Bismarckov model, Beveridgov model in Skandinavski sistem.

Pokojninski sistemi držav članic Evropske unije (EU) se med seboj razlikujejo, saj Unija na pokojninskem področju ne predpisuje enotnega sistema. Vsaka država članica je na tem področju pristojna za izvajanje svoje lasne politike. Vseeno pa v državah EU prepoznamo tri vrste javnih sistemov zagotavljanja prejemkov za starost (Pokojninsko in invalidsko zavarovanje v državah EU, 2004):

- sistem socialne pomoči za starejše osebe nad določeno starostjo, ki so ekonomsko ogroženi in potrebujejo pomoč- sistem financira država iz sredstev državnega proračuna, denarna dajatev je določena v višini minimalnih sredstev za preživetje;
- sistem nacionalnih pokojnin za vse državljane ali vse prebivalce države ne glede njihov ekonomski položaj in ne glede na to, ali so bili v aktivni

dobi zaposleni- sistem se praviloma financira iz državnega proračuna, lahko pa se financira tudi iz sredstev vseh upravičencev. Pokojnine so praviloma določene v višini, s katero se lahko pokrivajo samo minimalne potrebe;

- sistem socialnih pokojninskih zavarovanj za osebe, ki so bile zaposlene, in za njihove družinske člane- sistem se financira s prispevki obvezno zavarovanih zaposlenih in njihovih delodajalcev ter samozaposlenih. Tukaj se pokojnine odmerijo v določenem odstotku povprečne plače, tako da se upokojevcu zagotavlja življenjski standard v starosti, ki je podoben tistemu, ki ga je imel v aktivni dobi.

V državah EU se praviloma kombinira dva sistema: sistema nacionalne pokojnine in pokojninskega zavarovanja ter sistem socialnega pokojninskega zavarovanja in socialnih pomoči. Evropska javna pokojninska shema pozna dve glavni tradicionalni vrsti financiranja:

- skandinavsko, ki se najpogosteje financira iz državnega proračuna in splošnih davčnih prihodkov
- zavarovalniško, ki je sestavljena iz prispevkov delodajalcev in delojemalcev

Čedalje večji del financiranja se prenaša v zasebni sektor, kar je posledica hitrega staranja prebivalstva. Za države članice EU so značilni različni pristopi glede upokojitvene starosti, velja pa, da vse države mejo upokojevanja dvigujejo.

Od 1. maja 2004, ko je Slovenija postala članica Evropske Unije, je določbe dvostranskih sporazumov o socialnem zavarovanju, sklenjenih z državami članicami Evropske Unije, zamenjala Uredba 1408/71 o porabi sistemov socialne varnosti za zaposlene osebe, samozaposlene in člane njihovih družin, ki se gibljejo v okviru Unije ter Uredba 574/72, ki določa pravila za izvajanje Uredbe. Uredba torej velja na teritoriju držav članic Evropske Unije ter Evropskega gospodarskega prostora.

3.5 SISTEM POKOJNINSKEGA IN INVALIDSKEGA ZAVAROVANJA V REPUBLIKI SLOVENIJI

Sistem pokojninskega in invalidskega zavarovanja v Sloveniji obsega različne vrste zavarovanj. Gre za obvezna in prostovoljna zavarovanja, ki jih ureja zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju.

Razvili sta se dve obliki financiranja pokojninskih sistemov, in sicer:

- sistem »pay as you go« (PAYG) oziroma sistem sprotnega prispevnega kritja ali dokladni sistem, pri katerem se sredstva za izplačevanje pokojnin zagotavljajo sproti iz prispevkov aktivnega dela prebivalstva (financiranje prvega stebra),
- naložbeni sistem, ki temelji na akumuliranju sredstev posameznikov in njihovi kapitalizaciji, ta sredstva pa služijo za izplačila pokojnine zavarovanca (financiranje drugega in tretjega stebra)

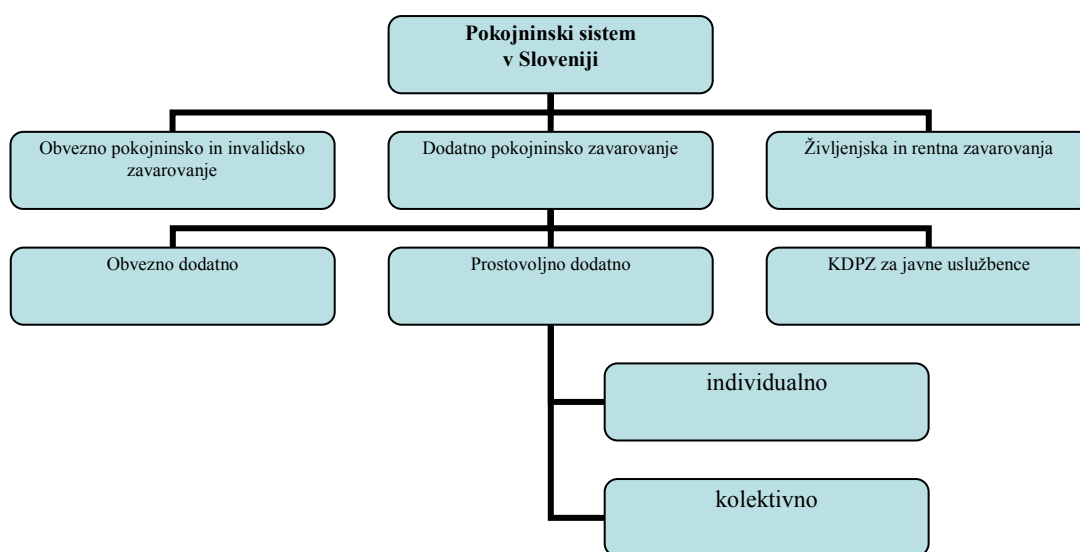
1. Obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje na podlagi medgeneracijske solidarnosti

Z obveznim zavarovanjem se v Sloveniji na podlagi Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (UL RS, št. 109/2006, ZPIZ-1) zagotavljajo naslednje pravice (Sistem pokojninskega in invalidskega sistema v Sloveniji, 2009):

- pravica do pokojnine, kjer poznamo več vrst pokojnin: starostna, invalidska, vdovska, družinska in delna pokojnina;
- pravice iz invalidskega zavarovanja: pravica do poklicne rehabilitacije, pravica do nadomestila za invalidnost, pravica do premestitve in dela s krajšim delavnim časom od polnega, pravica do drugih nadomestil iz invalidskega zavarovanja in pravica do povrnitve potnih stroškov;
- dodatne pravice: pravice do dodatka za pomoč in postrežbo, pravica do invalidnine ter varstveni dodatek k pokojnini.

Zraven pravic iz obveznega zavarovanja poznamo na področju pokojninskega in invalidskega zavarovanja tudi pravico do državne pokojnine. Osebe se lahko v Sloveniji v skladu z ZPIZ-1 tudi prostovoljno vključijo v obvezno zavarovanje.

Slika 1: Sistem pokojninskega zavarovanja v Republiki Sloveniji

Vir: Kapitalska družba (2008, str. 3)

2. Obvezna in prostovoljna dodatna pokojninska in invalidska zavarovanja

Dodatno pokojninsko zavarovanje je namenjeno osebam, ki so sicer že vključene v obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje, vendar si želijo zagotoviti dodatno socialno varnost v obdobju po upokojitvi. Pri dodatnem pokojninskem zavarovanju prevzema zavarovanec naložbeno tveganje z minimalnim zajamčenim donosom na vplačane čiste premije. Za odmero starostne pokojnine iz tega zavarovanja zato ni pomembna samo višina vplačanih premij, temveč tudi donos, ustvarjen z nalaganjem sredstev, zbranih iz teh premij. Zakon ureja dve vrsti dodatnega zavarovanja, in sicer (Pokojninsko in invalidsko zavarovanje, 2009):

a.) obvezno dodatno pokojninsko zavarovanje

Značilnost obveznega dodatnega pokojninskega zavarovanja, kot ga ureja Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-1), so: vanj morajo biti vključeni zavarovanci, ki opravljajo posebno težka in zdravju škodljiva dela, in zavarovanci, ki opravljajo dela, ki jih po določeni starosti ni moč uspešno poklicno opravljati; gre za obliko zavarovanja z obročnim vplačevanjem premije: gre za obliko zavarovanja, pri katerem zavarovanec prevzema naložbeno tveganje z minimalnim zajamčenim izplačilom; gre za obliko zavarovanja z obročnim izplačevanjem zavarovalne vsote v obliki poklicne pokojnine oziroma znižane poklicne pokojnine.

Po prvem odstavku 282. člena ZPIZ-1 je ob uveljavitvi ZPIZ-1 obvezno dodatno zavarovanje obvezno za vsa tista delavna mesta, za katerega je po predpisih, ki so veljali do uveljavitve ZPIZ-1, štela zavarovalna doba s povečanjem. Na podlagi zakona je Vlada RS (5. junija 2003) sprejela Uredbo o merilih in kriterijih za določitev delavnih mest, za katere je obvezna vključitev v dodatno pokojninsko zavarovanje. Na podlagi obveznega dodatnega pokojninskega zavarovanja pripada zavarovancu pravica do poklicne, ki jo lahko izkoristi v dveh oblikah: lahko se predčasno upokoji in s poklicno pokojnino doseže siceršnjo raven pokojnine ali ostane kljub možnosti upokojitve v nadaljnjem delavnem razmerju ter kasneje dobiva poleg redne pokojnine še dodatno znižano poklicno pokojnino.

Obvezno dodatno zavarovanje izvaja Sklad obveznega dodatnega pokojninskega zavarovanja (SODPZ), ki ga upravlja Kapitalska družba pokojninskega in invalidskega zavarovanja, d.d., Ljubljana.

b.) prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje

Prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje je oblika dolgoročnega varčevanja na osebnih računih zavarovancev z namenom, da se jim ob dopolnitvi določene starosti ali v drugih primerih, določenih v pokojninskem načrtu, iz privarčevanih sredstev skupaj z donosi iz naložb, zagotovijo dodatne pokojnine ali druge v tem zakonu določene pravice. Glavne značilnosti prostovoljnega dodatnega pokojninskega zavarovanja so: vanj se lahko vključijo samo zavarovanci oziroma uživalci pravic iz obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja; gre za obliko zavarovanja z obročnim vplačevanjem premije; gre za obliko zavarovanja, pri katerem zavarovanec prevzema

naložbeno tveganje z minimalnim zajamčenim izplačilom; proti plačilu premije krije plačilo dodatne starostne pokojnine poleg pokojnine, do katere je zavarovanec oziroma uživalec pravic upravičen na podlagi obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Sistem dodatnega pokojninskega zavarovanja se je začel postopno razvijati z ustanavljanjem izvajalcev ter odobritvami pokojninskih načrtov, ki so jih predložili v odobritev izvajalci. Pri odobritvah je Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve sodelovalo z Agencijo za trg vrednostnih papirjev – glede pokojninskih načrtov pokojninskih družb in vzajemnih pokojninskih skladov.

Vrste prostovoljnega dodatnega pokojninskega zavarovanja: individualno zavarovanje, v katerega se lahko samostojno vključi vsak posameznik, ki je zavarovanec ali uživalec pravic iz obveznega pokojninskega zavarovanja, ter kolektivno zavarovanje, v katerega se vključijo posamezniki, ki so zavarovanci ali uživalci pravic iz obveznega pokojninskega zavarovanja, prek delodajalca, ki v celoti ali deloma financira pokojninski načrt. Namen zakona je bil dati večji poudarek kolektivnemu zavarovanju, zato so tudi olajšave precej večje kot pri individualnemu zavarovanju. Prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje se izvaja na podlagi pokojninskega načrta. Pokojninski načrt ima naravo splošnih pogojev pogodbe o vključitvi v prostovoljno dodatno zavarovanje in določa pogoje za pridobitev pravic iz prostovoljnega dodatnega zavarovanja, vrsto in obseg pravic, postopek za njihovo uveljavitev ter opredelitev, ali je pokojninski načrt namenjen individualnemu ali kolektivnemu zavarovanju, pogoje za vključitev v pokojninski načrt, višino premije, način in roke za plačevanje premije.

3.) Pokojninsko in invalidsko zavarovanje na podlagi osebnih pokojninskih varčevalnih računov (vzajemni pokojninski skladi)

Zajema razne oblike rentnih varčevanj oziroma zavarovanj, ki jih ponujajo različni ponudniki, kot so banke in zavarovalnice. Vsem je skupno, da povečujejo socialno varnost. Vendar pa ni davčno stimuliran, saj zanj ne veljajo posebne davčne olajšave (Sistem pokojninskega in invalidskega zavarovanja v Sloveniji, 2009). Zavarovalnice lahko dodatno zavarovanje izvajajo v okviru drugega ali tretjega stebra. Vzajemni pokojninski skladi pa je premoženje, ki je financirano s sredstvi, zbranimi z vplačilom premij prostovoljnega dodatnega zavarovanja oziroma ustvarjenimi z upravljanjem s temi sredstvi, in je namenjeno kritju obveznosti do zavarovancev prostovoljnega dodatnega zavarovanja. Vzajemne pokojninske sklade lahko ustanovijo večji delodajalci ali skupina manjših delodajalcev ter finančne institucije-banke in zavarovalnice.

4 ZAVOD ZA POKOJNINSKO IN INVALIDSKO ZAVAROVANJE

4.1 PREDSTAVITEV ZAVODA

Nosilec in izvajalec sistema pokojninskega in invalidskega zavarovanja v Sloveniji je Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije. Ta je bil v tej obliki konstituiran 20. oktobra 1992 in je univerzalni pravni naslednik prejšnje Skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja v Republiki Sloveniji. Do leta 2005 sta bila upravna organa skupščina in upravni odbor, od leta 2005 je organ upravljanja Svet zavoda. Zavod izvaja enotno obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje za celotno območje Republike Slovenije na centrali v Ljubljani, devetih območnih enotah in štirih izpostavah.

V centrali so organizirani sektorji, pristojni in odgovorni za izvajanje posameznih delavnih področij Zavoda, in sicer za:

- pokojninsko in invalidsko zavarovanje,
- izvedenstvo,
- finance,
- razvoj in organizacijo,
- informacijske tehnologije,
- pravne in splošne zadeve,
- nakazovanje pokojnin.

Območne enote zavoda (glej prilogo 1 slika 4)

Območne enote sestavljajo 9 enot:

- Območna enota Celje,
- Območna enota Koper,
- Območna enota Kranj,
- Območna enota Ljubljana,
- Območna enota Maribor,
- Območna enota Murska Sobota,
- Območna enota Nova Gorica,
- Območna enota Novo mesto,
- Območna enota Ravne na Koroškem.

4.2 ORGANIZACIJA ZAVODA

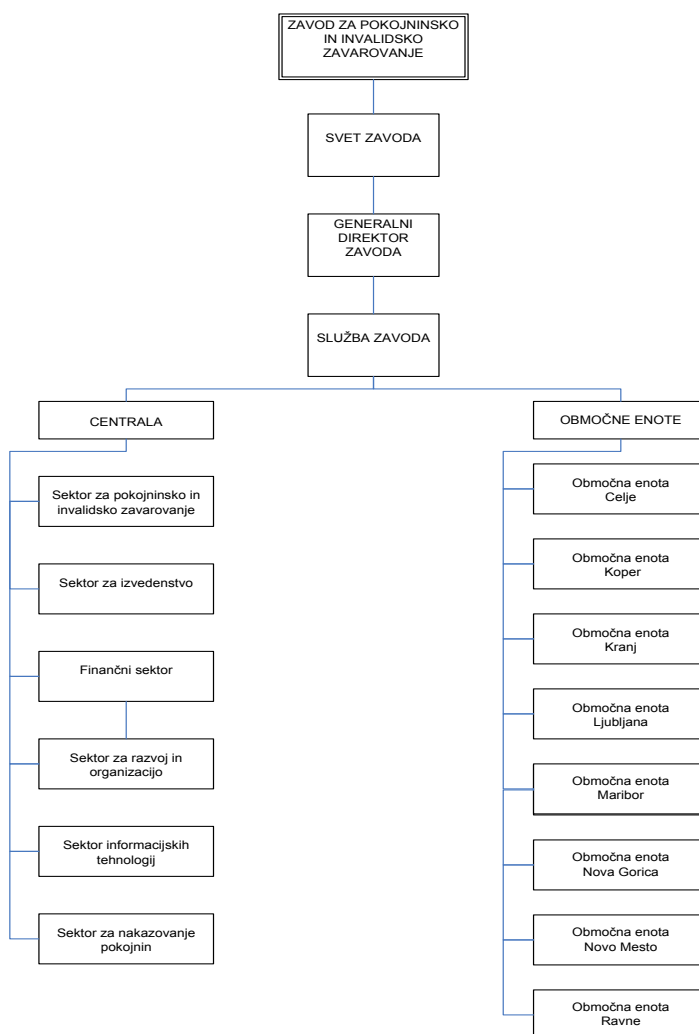
Zavod je organiziran enotno za območje Republike Slovenije. Delavci, ki opravljajo v Zavodu strokovna, finančna, administrativno-tehnična in druga dela, tvorijo službo Zavoda, ki je njegov notranji organizacijski del. Služba Zavoda posluje v Centrali na sedežu v Ljubljani in po posameznih območnih enotah, izpostavah in pisarnah. Konec leta 2008 je bilo v službi Zavoda zaposlenih 880 delavcev. Služba Zavoda je organizacijsko podrejena neposredno generalnemu direktorju Zavoda. Posamezne območne enote opravljajo svoje delo tudi v izpostavah. Poleg sektorjev, območnih enot in izpostav lahko skupščina

Zavoda, v skladu s strokovnimi in razvojnimi potrebami Zavoda, s posebnim sklepom ustanovi tudi druge enote Zavoda in samostojne pravne osebe. Sektorji in območne enote imajo notranje organizacijske enote, kot so oddelki, odseki, skupine, referati v skladu s splošnim aktom o notranji organizaciji (Statut ZPIZ, 57., 59. člen).

Zavod je organiziran tako, da zagotavlja učinkovito upravljanje s sredstvi in izvajanje:

- zavarovanje za primer starosti, smrti in drugih pravic iz obveznega pokojninskega zavarovanja,
- zavarovanje za primer invalidnosti, telesne okvare, potrebe po stalni pomoči in postrežbi in drugih pravic iz invalidskega zavarovanja ter
- zavarovanje za odpravnino, oskrbnino in pravico do dodatka za rekreacijo ali enkratnega letnega dodatka.

Slika 2: Shema organiziranosti Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje

Vir: Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje (organizacija), 2007

4.3 ORGANI ZAVODA

Organa zavoda sta (Zakon o zavodih, 29. in 31. čl.):

- svet zavoda – organ upravljanja Zavoda,
- generalni direktor – poslovodni organ Zavoda.

4.3.1 Svet zavoda

Organ upravljanja Zavoda je Svet zavoda, ki ga sestavlja 27 članov:

- 10 članov imenuje Vlada Republike Slovenije,
- 6 članov imenujejo sindikati, reprezentativni za območje države, od tega lahko imenujejo zveze ali konfederacije, ki so po registru reprezentativnih sindikatov reprezentativne za območje države, najmanj enega predstavnika,
- 4 člane imenujejo delodajalska združenja na ravni države,
- 5 članov imenujejo zveze oziroma organizacije upokoјencev na ravni države,
- 1 člana imenujejo organizacije delavnih invalidov na ravni države,
- 1 člana izvolijo delavci Zavoda.

Pristojnosti Sveta zavoda so določene z zakonom in s statutom. Poleg nalog, določenih z zakonom, opravlja Svet zavoda tudi naslednje naloge:

- obravnava in spremlja sistemska vprašanja izvajanja obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja ter daje predloge in pobude za potrebne ukrepe,
- imenuje predsednike in člane invalidskih komisij, zdravnike posameznike ter druge strokovne institucije kot izvedenske organe Zavoda,
- spremlja in koordinira volilne aktivnosti, vodi postopke imenovanj in razrešitev, objavlja razpise ter opravlja druga dejanja s kadrovskega področja, ki sodijo v okvir pristojnosti Sveta zavoda,
- daje soglasje generalnemu direktorju k imenovanju namestnika generalnega direktorja, direktorjev sektorjev in direktorjev območnih enot Zavoda,
- opravlja druge upravljavske in izvršilne naloge za izvajanje dejavnosti Zavoda v skladu s tem statutom in drugimi splošnimi akti Zavoda, izdanimi na njegovi podlagi ali na podlagi zakona oziroma drugih predpisov.

4.3.2 Generalni direktor Zavoda

Poslovodni organ Zavoda je generalni direktor zavoda. Generalni direktor organizira in vodi delo in poslovanje Zavoda, predstavlja in zastopa Zavod in je odgovoren za zakonitost dela Zavoda.

Generalnega direktorja zavoda imenuje skupščina Zavoda. K imenovanju direktorja Zavoda daje soglasje Vlada Republike Slovenije. Generalni direktor je za svoje delo in za delo Zavoda odgovoren Svetu zavoda. Zraven funkcije

zastopanja in predstavljanja je tudi odredbodajalec za Zavod. V ta namen zlasti (Statut ZPIZ, 42.čl.):

- podpisuje poslovno pravne akte, listine, pogodbe in druge dokumente, ki se nanašajo na poslovanje Zavoda,
- predlaga temelje poslovne politike Zavoda in ukrepe za njihovo izvajanje,
- poroča o rezultatih dela in o poslovanju Zavoda,
- spremlja izvajanje finančnega načrta Zavoda in planskih aktov Službe Zavoda ter sprejema ukrepe za njihovo uresničevanje,
- v skladu s statutom in drugimi predpisi predlaga in sprejema splošne akte ter organizacijske predpise, s katerimi se ureja organizacija dela ali določa obveznosti,
- opravlja druge naloge v skladu z zakonom, kolektivno pogodbo, statutom in drugimi splošnimi akti Zavoda.

Generalni direktor je za svoje delo in delo Zavoda odgovoren Svetu zavoda. Direktor lahko v okviru uresničevanja svojih nalog in pristojnosti, določenih z zakonom, z drugimi predpisi, s statutom, s pisnimi pooblastili prenese opravljanje posameznih zadev, nalog ali delavnih področij na posamezne vodilne in druge delavce, prav tako pa lahko s pooblastili prenese na te delavce tudi pravico podpisovanja aktov, pogodb in listin.

4.4 FINANCIRANJE ZAVODA ZA POKOJNINSKO IN INVALIDSKO ZAVAROVANJE

Osnovni koncept javnih pokojninskih sistemov je osnovan na sprotnem prispevnem kritju, določen z medgeneracijsko pogodbo, po kateri sedanja aktivna generacija prispeva sredstva za upokojeno generacijo. V zameno pa se pričakuje, da bodo bodoče aktivne generacije prav tako zagotavljale pokojnine upokojeni generaciji (Stanovnik, 2002, str. 166).

Po velikosti proračunskih finančnih sredstev v Sloveniji je ZPIZ največja javna blagajna. Obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje financirajo zavarovanci in delodajalci s prispevki za obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje ter Republika Slovenija. Finančno poslovanje Zavoda je odvisno od makroekonomskih gibanj, socialne strukture prebivalstva, demografskih gibanj, od višine izplačil vseh z zakonom določenih pravic iz naslova pokojninskega in invalidskega zavarovanja ter z zakoni, določenimi načini zagotavljanja prilivov javnih finančnih sredstev za izplačevanje dajatev na podlagi pravil.

Glavne vrste prihodkov so prispevki za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, transferi iz državnega proračuna, ter prejemki od Kapitalske družbe d.d. (KAD). Poleg omenjenih prihodkov ima ZPIZ še nekaj manjših virov financiranja, ki sicer v strukturi prihodkov predstavljajo zanemarljiv delež. To so prihodki od odkupa pokojninske dobe, prostovoljnega pokojninskega in invalidskega zavarovanja, obresti, prihodki iz naslova lastnega dela na trgu in drugi nedavčni prihodki.

4.4.1 Prihodki

- Prispevki,
- transferni prihodki.

Glavne skupine prihodkov Zavoda so prihodki od prispevkov zavarovancev in delodajalcev za obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje, transferni prihodki (oziroma sredstva javnofinančnih institucij, kot so: državni proračun RS, Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, Zavod RS za zaposlovanje, ZZZS, KAD ter drugi transferni prihodki) in drugi prihodki. Sredstva državnega proračuna predstavljajo prilivi, ki jih poravnava država za ugodnejše pokojnine po posebnih predpisih (232. člen ZPIZ-1 oziroma tekoče obveznosti države do Zavoda) in sredstva za pokrivanje negativne razlike med prihodki in odhodki Zavoda.

4.4.2 Prispevki

Glavni vir zagotavljanja sredstev ZPIZ-a so prispevki, ki jih plačujejo zavarovanci in njihovi delodajalci. Pokojninsko in invalidsko zavarovanje se financira predvsem iz naslednjih virov:

- prispevki zavarovancev za pokojninsko in invalidsko zavarovanje,
- prispevki delodajalcev za pokojninsko in invalidsko zavarovanje,
- prispevki za posebne primere zavarovanja,
- prispevki za dokup pokojninske dobe.

Višina vseh prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje je odvisno od mase izplačanih plač oziroma zavarovalnih osnov, števila zaposlenih, višine prispevne stopnje, stopnje discipliniranosti plačevanja prispevkov zavezancev, izterjave neplačanih prispevkov in višine zamudnih obresti iz naslova nepravočasno plačanih prispevkov (PIZ v številkah, 2008, str. 35).

Prispevke za pokojninsko in invalidsko zavarovanje sestavljajo:

- prispevki zaposlenih oseb,
- prispevki delodajalcev,
- prispevki samozaposlenih oseb,
- drugi prispevki PIZ.

4.4.3 Transferni prihodki

Poleg prispevkov se sredstva Zpiz-u zagotavljajo tudi iz državnega proračuna. Sofinanciranje države je bilo uvedeno leta 1996. Sofinanciranje pokojninskih zavarovanj je prisotno tudi v drugih državah, ki imajo podoben sistem, kot je pri nas, to je sistem, ki na starost zagotavlja dokaj visoko ali primerno socialno varnost v odvisnosti od višine plač v določenem obdobju (Priatelj, 2000, str. 334).

Sredstva iz državnega proračuna predstavljajo 93,0 % vseh transfernih prihodkov, med njimi so prihodki iz naslova (PIZ v številkah, 2008, st. 37):

- -obveznosti RS iz državnega proračuna iz naslova dodatnih obveznosti (233. čl. Zakona),
- zakonske obveznosti RS iz drž. Proračuna po posebnih predpisih (232. čl. Zakona),
- prilivi Kapitalske družbe, d.d.,
- prispevki za PIZ od nadomestila za porodniški dopust od MDDSZ,
- prispevki za PIZ za brezposelne osebe od ZRSZ,
- prispevki za PIZ od nadomestil plač od ZZZS,
- druga prejeta sredstva iz proračuna.

Poleg tega se iz državnega proračuna zagotavljajo sredstva za uresničevanja pravic določenimi s posebnim zakonom:

a) priznavanje ali odmere pravic iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja pod posebnimi pogoji:

- prejemniki izjemnih pokojnin
- udeleženci narodnoosvobodilne vojne, borci NOV
- prejemniki akontacij vojaških pokojnin,
- prejemniki najnižjih pokojnin,
- prejemniki administrativnih pokojnin.

b) izpada prispevkov zaradi ureditve posameznih pravic (oprostitiv) brez predhodnega plačila prispevkov:

- prejemniki državnih pokojnin,
- prejemniki varstvenega dodatka,
- prejemniki oskrbnin,
- kmeti in člani kmečkih gospodinjstev po posebnem zakonu..

Zavod samostojno gospodari s sredstvi za pokojninsko in invalidsko zavarovanje v skladu z zakonom, finančnimi načrti in zaključnimi računi, pri čemer je temeljna naloga zavoda pravočasno uveljavljanje in nakazovanje pokojnin ter drugih dajatev iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Zavod lahko ob pogojih iz zakona, drugih predpisov, finančnega načrta in drugih splošnih aktov namenja ustrezna sredstva tudi za ostale aktivnosti.

Zavod planira svoje poslovanje s programom dejavnosti in finančnim načrtom, ki sta lahko ločena ali pa glede na vsebino tvorita enoten pravni akt. Finančni načrt se sestavlja in sprejema za vsako koledarsko leto oziroma za časovno obdobje, za katero se sprejema državni proračun. V finančnem načrtu se opredelijo sredstva, ki jih zagotavlja državni proračun. Finančni načrt sprejme Svet zavoda. Vlada Republike Slovenije da soglasje k finančnemu načrtu. Državni zbor Republike Slovenije obravnava finančni načrt Zavoda ob obravnavi in sprejemanju državnega proračuna. V skladu s proračunskimi izhodišči se finančni načrt Zavoda lahko sprejme za več let, skladno s predpisi, ki urejajo sprejemanje državnega proračuna.

4.5 NADZOR NAD ZAKONITOSTJO DELOVANJA ZAVODA

Nadzor nad zakonitostjo in namembnostjo rabe sredstev, določenih za pokrivanje obveznosti iz naslova obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja, opravlja več različnih nadzornih organov. Delovanje Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje nadzoruje minister, pristojen za delo, prav tako pa se v Zavodu izvaja interni in strokovni nadzor. Predstavniki ministrstva, pristojnega za delo, so vabljeni na sejo Zavoda, minister pa ima pristojnost zadržati izvršitev odločitve seje Zavoda, če oceni, da ni zakonita oziroma ni v skladu s finančnim načrtom. Nadzor nad pravilnostjo poslovanja Zavoda preverja tudi Računsko sodišče. Zavod izdaja mesečne statistične preglede ter letna poročila, v katerih je natančno opisano stanje na področju obveznega dodatnega pokojninskega zavarovanja in ki so na posredovani tudi pristojnemu nadzornemu organu (ZPIZ, 1999, 270 člen). Posreden nadzor Državnega zbora in Vlade Republike Slovenije nad planiranjem in porabo sredstev je zagotovljen preko instituta soglasja Vlade k vsakoletnim finančnim načrtom Zavoda.

4.6 DEJAVNOSTI ZAVODA ZA POKOJNINSKO IN INVALIDSKO ZAVAROVANJE

Zavod izvaja obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje ter opravlja z njim povezane naloge v skladu z zakonom, drugimi predpisi ter s statutom in z drugimi splošnimi akti Zavoda. Kot nosilec in izvajalec obveznega zavarovanja Zavod zlasti (Statut ZPIZ, 4. člen):

- rešuje zahteve za uveljavljanje in varstvo pravic iz obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja,
- izvaja zavarovanje po mednarodnih sporazumih,
- izplačuje pokojnine in druge denarne dajatve,
- opravlja funkcijo organa za zvezo z nosilci pokojninskega in invalidskega zavarovanja v drugih državah,
- vodi matično evidenco o zavarovancih in uživalcih pravic ter prispevkih,
- podaja izvedeniška mnenja v zvezi z invalidnostjo,
- upravlja in gospodari s sredstvi Zavoda,
- opravlja finančna in knjigovodska dela,
- pripravlja gradiva za Svet zavoda,
- opravlja dela v zvezi z razvojem sistema obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja,
- vodi in objavlja statistične podatke s področja obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja,
- zagotavlja pravno in drugo pomoč zavarovancem

Dejavnosti Zavoda po klasifikaciji so:

- obvezno socialno zavarovanje,
- obdelava podatkov,
- omrežne podatkovne storitve,
- dejavnost drugih nastanitvenih obratov,

- založništvo,
- dajanje lastnih nepremičnin v najem,
- pravno svetovanje,
- druge poslovne dejavnosti, d.n.,
- drugo izobraževanje, izpopolnjevanje in usposabljanje..

Pri opravljanju dejavnosti mora Zavod zagotavljati kakovostno, učinkovito in pravočasno uveljavljanje in varstvo pravic ter ustrezno strokovno in pravno pomoč zavarovancem in uživalcem pravic. Sredstva mora uporabiti gospodarno in organizirati smotno in racionalno poslovanje. Izvajati mora ustrezno strokovno-raziskovalno delo na področju sistema obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Neposredno mora z državnimi organi, z organizacijami in delodajalci, s sindikati, z organizacijami upokojencev in invalidov ter vsemi drugimi dejavniki, povezanimi s področjem obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Delovanje Zavoda je javno. Zavod lahko s splošnim aktom v skladu z zakonom določi, katero delo, posamezna dejanja, podatki ali opravila niso dostopna javnosti.

Zavod obvešča javnost o svojem delu in izvajanju obveznega in invalidskega zavarovanja preko medijev, z zagotavljanjem pogojev za delo novinarjev, s spoštovanjem in izvajanjem predpisov o zagotavljanju dostopa do informacij javnega značaja, z objavami sklepov in drugih odločitev v Uradnem listu Republike Slovenije, preko svoje spletne strani, z letnimi poročili in s statističnimi pregledi, s svojim glasilom ter na druge ustrezne načine.

4.7 KAPITALSKA DRUŽBA D.D.

Vlada Republike Slovenije je leta 1999 sprejela poseben program za pokrivanje razlike med prihodki in odhodki Zavoda. S tem je zadolžila KAD, da na podlagi zakonskih določil o namembnosti njene ustanovitve zagotovi ZPIZ-u sredstva, na podlagi katerih naj bi do leta 2006 postopno pokrili primanjkljaj iz preteklih let. Kad je ustanovila Republika Slovenija z namenom ustvarjanja dodatnih sredstev za pravice iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja (Čok, Prevolnik, 1998, str. 65).

Zaradi 112,9 milijonov EUR visokega primanjkljaja Zavoda iz leta 2000 in nujnosti najemanja mesečnih posojil je Vlada RS dne 21. 2. 2001 sprejela program pokrivanja kreditnih obveznosti Zavoda iz naslova zadolževanja v preteklih letih s sredstvi KAD-a. Ta naj bi v letih od 2001 do 2004 zagotovili Zavodu skupaj 111,5 milijonov EUR v štirih enakih letnih obdobjih, kar bi pomenilo, da Zavod po letu 2004 ne bi več izkazoval primanjkljaja. Z vladno informacijo o realizaciji programa pokrivanja obveznosti Zavoda iz sredstev KAD-a v letih 2001–2004 o drugačnem finančnem položaju državnega proračuna in Zavoda, kot je bilo z Makroekonomskimi izhodišči načrtovano, in posledično zaradi nezmožnosti takojšnje izvedbe pokrivanja primanjkljajev iz preteklih let s sredstvi KAD-a je Vlada RS dne 28. 11. 2002 sprejela nov

program pokrivanja obveznosti do Zavoda iz sredstev KAD-a v obdobju 2002–2004.

S tem programom je Vlada RS zadolžila KAD, da Zavodu v letu 2002 zagotovi znesek v višini 44,2 milijonov EUR in v letih 2003 ter 2004 po 27,3 milijonov EUR, hkrati pa je spremenila namembnost teh sredstev, in sicer: Zavod jih je moral v letih 2002–2003 namesto za znižanje višine primanjkljaja uporabiti za pokrivanje negativne razlike med prihodki in odhodki tekočega leta. Ob izdaji soglasja na spremembe in dopolnitve finančnega načrta Zavod za leto 2004 in na finančni načrt Zavoda za leto 2005 je Vlada RS dne 18. 3. 2004 s sklepom ponovno spremenila in dopolnila program pokrivanja obveznosti z dne 28. 11. 2002, in sicer v delu, ki je urejal namen uporabe sredstev, ki jih pridobi Zavod od KAD-a v letu 2004. Z novim sklepom je Vlada RS zadolžila Zavod, da 12,5 milijonov EUR sredstev KAD nameni za delno odplačilo glavnice dolga ter s tem posledično za delno pokrivanje primanjkljaja iz preteklih let, razliko pa nameni za izravnavo prihodkov in odhodkov v tekočem letu 2004. Hkrati je Vlada RS sprejela sklep, da se kreditne obveznosti Zavoda pokrijejo do leta 2007. Sredi leta 2005 pa je bil, tudi na podlagi pobude Zavoda, uveljavljen zakon o prevzemu dolga Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije ter Zavoda za zdravstveno zavarovanje Slovenije (ZPDZPIZ), s katerim je Republika Slovenija prevzela obveznost, ki jo je imel Zavod zaradi primanjkljajev iz preteklih let, oziroma obveznosti najetega posojila in pripadajočih obresti iz zadolževanja do višine 71,4 milijonov EUR. Na podlagi navedenega zakona je bila sklenjena pogodba o prevzemu dolga med MF in Zavodom, po kateri je Republika Slovenija s 1. julijem 2005 prevzela obveznosti iz naslova posojil in pripadajočih obresti. Tako je Zavod že konec leta 2005 izkazal nižje stroške najema kredita in višje prihodke od obresti danih depozitov. Od tedaj dalje se Zavodu ni bilo potrebno več zadolževati.

4.8 ZAVOD ZA POKOJNINSKO ZAVAROVANJE DELNI LASTNIK TRIGLAVA

Državni zbor RS je 11. septembra 2007 sprejel Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o lastninskem preoblikovanju zavarovalnic (ZLPZ-1A), ki je predvidel možnost proste razpolage Kapitalske družbe z delnicami Zavarovalnice Triglav, d.d. Na podlagi zahteve Državnega sveta Republike Slovenije je bil z Odlokom Državnega zbora (Ur. l. RS, št. 87/2007) 11. novembra 2007 razpisan zakonodajni referendum o potrditvi Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o lastninskem preoblikovanju zavarovalnic (ZLPZ-1A). Na referendumu je bila uveljavitev zakona z večino glasov zavržena in zakon ni stopil v veljavo. Državni zbor je na seji 23. maja 2008 sprejel ZLPDZ, ki je stopil v veljavo 21. junija 2008. Zakon določa, da se delnice zavarovalnic, izdanih za delež nenominiranega kapitala, katerih imetnica je na podlagi Zakona o lastninskem preoblikovanju zavarovalnic Kapitalska družba, trajno prenesejo na Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje z edinim namenom zagotavljanja dodatnih sredstev za obvezno pokojninsko in invalidsko

zavarovanje. Z delnicami v imenu in za račun ZPIZ upravlja Kapitalska družba (interna gradiva zavarovalnice Triglav).

V skladu z zakonom o lastninskem preoblikovanju se je delež Zavarovalnice Triglav, do katerega so upravičene fizične osebe, prenesel na ZPIZ. Namen tega prenosa deleža na Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje je bil zagotoviti dodatnih sredstev za obvezno zavarovanje. KAD je v skladu z zakonom na Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje prenesla 7.836.628 delnic, kar predstavlja 34,47 odstotka vseh. V last ZPIZ bodo prešle delnice zavarovalnice, ki bi jih sicer morali v skladu z zakonom o lastninskem preoblikovanju zavarovalnic iz leta 2002 prenesti v last upravičenih fizičnih oseb, zavarovancev Zavarovalne skupnosti Triglav v letu 1990.

5 ANALIZA POSLOVANJA ZAVODA ZA POKOJNINSKO IN INVALIDSKO ZAVAROVANJE V OBDOBJU 2000–2008

Analiza poslovanja podjetja je ena izmed faz v procesu planiranja podjetja. Nanaša se na ugotavljanje preteklih in sedanjih dogodkov. Analiza poslovanja omogoča, da presodimo ekonomski položaj poslovnega sistema, to je njegovo učinkovitost, uspešnost, premoženjsko in finančno trdnost, ter da pridemo do osnove za ukrepanje glede bodočega poslovanja. Po vsebini je analiziranje poslovanja informacijski proces, znotraj katerega se uresničuje sistematično spoznavanje procesov in stanj, ter se pripravljajo strokovne podloge za poslovne odločitve (Koletnik, 1995, str. 28).

Analiza ima predvsem ekonomski namen, z njo odkrivamo probleme ter prispevamo k zmanjševanju potrošnje prvin ekonomskega procesa in povečanju izločkov oz. učinkov poslovnega procesa.

5.1 POSLOVANJE ZAVODA V OBDOBJU 2000–2008

Pri pravnih osebah javnega prava se zaradi razlik v računovodstvu ne uporabljajo izrazi dobiček oziroma izguba. Če so prihodki v posameznem obdobju višji od odhodkov, govorimo o presežku prihodkov nad odhodki. Če odhodki presegajo prihodke, pa govorimo o primanjkljaju (Pečar, 2003, str. 8).

Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje je v celotnem obdobju od 2000 do 2008 posloval stabilno. V zadnjih letih poslovanja so prihodki in odhodki izravnani. V strukturi celotnih prihodkov je v porastu udeležba sredstev iz naslova prispevkov delodajalcev in zavarovancev. Kar je bila predvsem posledica večjega porasta zavarovancev od upokojenecev in učinkovitejša izterjava teh prispevkov. Prav to je pogojevalo dejstvo, da je v zadnjih letih bilo potrebnih manj sredstev iz državnega proračuna, je pa država svoje obveznosti v celoti poravnala, v skladu z veljavno zakonodajo (Ugotovitve, mnenja in predlogi z okrogle mize, 10. 3. 2009 v Ljubljani, 2009).

Zaradi znižanja prispevne stopnje za pokojninsko in invalidsko zavarovanje mora država po 233. in 234. členu ZPIZ-1 Zavodu pokrivati razliko med prihodki iz prispevnih stopenj ali drugih virov in odhodki ter zagotavljati njegovo likvidnost. Ta obveznost se po zakonu financira iz sredstev državnega proračuna oziroma drugih virov.

Primanjkljaji ZPIZ-a izvirajo predvsem iz demografskih vzrokov, ki povzročajo staranje prebivalstva, in iz ekonomskega položaja države, ki je sprva povzročal, da je število aktivnih zavarovancev upadalo, kasneje pa število aktivnih zavarovancev ni ustrezno naraščalo.

Tabela 1: Finančni rezultat v obdobjih 2000–2008

FINANČNI RAZULTAT ZAVODA PO LETIH			
leto	prihodki	odhodki	finančni rezultat presežek ali primanjkljaj
2000	573.564	587.905	-14.341
2001	655.236	655.233	30
2002	732.855	732.814	41
2003	783.723	781.262	2.461
2004	833.196	828.556	4.640
2005	877.243	877.115	128
2006	923.032	923.032	0
2007	4.064,0	4.063,60	0,4
2008	4.479,70	4.479,70	0

Vir: Letno poročilo Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje (2008)

Iz tabele je razvidno, da se je od leta 2000 pa do 2008 poslovni izid izboljševal. V letu 2000 so bili odhodki za 14.341 milijonov večji od prihodkov. V letu 2001 pa je Zavod imel kar 30 milijonov SIT prihodkov. V letu 2008 pa so bili odhodki izravnani z prihodki.

5.1.1 Prihodki Zavoda v obdobju 2000–2008

Celotni prihodki ZPIZ so se v preteklem desetletnem obdobju gibali med 13 in 14 % bruto domačega proizvoda. V letu 1994 so znašali 14,1 % BDP, v letu 2000 so se znižali na 13,5 % BDP in v letu 2004 zadržali enak delež (13,5 BDP), v letu 2007 pa so se znižali na 12,25 % BDP (LPZ, 2008, str. 45–48).

Prihodki od prispevkov so se v obdobju 2000–2008 povečevali. Glavni dejavniki za rast prihodkov od prispevkov v tem obdobju so bili višja rast plače in števila zaposlenih in s tem prispevne stopnje. Največji del celotnih prihodkov ZPIZ-a predstavljajo prispevki zavarovancev in delodajalcev za pokojninsko in invalidsko zavarovanje. Zbirna prispevna stopnja za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, ki jo sestavljata različni višini prispevnih stopenj delodajalca in delojemalca, znaša 24,35 % in je določena v tej višini že vse od leta 1996, ko je bila na zahtevo Vlade RS, s spremembo zakona o prispevkih za socialno varnost, znižana iz 31,00 %. Zaradi znižanja prispevne stopnje za delodajalca (sredi leta 1996 je bila znižana na 8,85 %) so se v letu 1996 skupni prispevki za pokojninsko in invalidsko zavarovanje v primerjavi z BDP znižali na 10,1 %, od leta 1997 pa se gibljejo na ravni okoli 9,5 BDP (od leta 1996 vse do danes se prispevne stopnje za pokojninsko in invalidsko zavarovanje niso več spreminjale) in predstavljajo okoli 70 % vseh prihodkov ZPIZ-a.

5.1.2 Odhodki Zavoda v obdobju 2000–2008

Odhodki Zavoda so razvrščeni po namenih in jih v njihovi strukturi sestavlja pet glavnih skupin:

- pokojnine 82,2 %,
- sredstva za zagotavljanje socialne varnosti 5,1 %,
- nadomestila plač 4,1 %,
- prispevki za zdravstveno zavarovanje upokojenev in od nadomestil plač 7,5 %,
- drugi odhodki 1,1 % (transferi neprofitnim organizacijam, stroški službe Zavoda, izdatki za blago in storitve ter drugi stroški).

98,9 % odhodkov Zavoda je vezanih na z zakonom določene pravice in obveznosti iz pokojninskega zavarovanja.

V naslednji tabeli je prikazana udeležba posameznih vrst odhodkov oziroma celotnih odhodkov Zavoda v BDP v obdobju od leta 2000 do 2008.

Tabela 2: Udeležba odhodkov Zavoda v BDP v obdobju 2000–2008

Elementi	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Bruto domači proizvod (BDP) zneski v milijonih EUR	21.600	22.790	24.500	25.752	27.162	28.704	31.013	34.471	37.403
Delež pokojnin v BDP v %	12	11	10,84	10,64	10,44	10,38	10,18	9,73	9,84
Delež pokojnin s prispevki za zdravstveno zavarovanje v BDP v %	12	12	11,86	11,64	11,43	11,44	11,13	10,64	10,74
Delež celotnih odhodkov Zavoda v BDP v %	13	13	13,22	12,98	12,77	12,75	12,42	11,79	11,98
Delež dajatve za socialne korektive v BDP v %	1	1	0,6	0,6	0,6	0,59	0,57	0,51	0,61

Vir: Finančno računovodsko poročilo Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje (2008)

Iz tabele je razvidno, da je ob rasti BDP opazno zniževanje udeležbe celotnih dohodkov Zavoda ter pokojninskih dajatev v BDP v celotnem izkazanem obdobju, z izjemo v letu 2008, kjer je razvidna malenkostna rast. Razlog so višji odhodki v tem letu zaradi novih pravic, na podlagi v letu 2008 sprejetih zakonov na področju pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Po oceni realne rasti BDP za leto 2008 znaša udeležba izdatkov za pokojnine v BDP 9,84 %,

medtem ko udeležba celotnih odhodkov Zavoda, ki všttevajo tudi pravice socialnovarstvenega značaja, znaša 11,98 %.

5.2 ŠTEVILO IN STRUKTURA ZAVAROVANCEV IN UPOKOJENCEV V OBDOBJU 2000–2008

5.2.1 Struktura in število zavarovancev

Za obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje v Republiki Sloveniji je značilno, da je to za razliko od številnih obveznih zavarovanj v drugih državah enotno, saj so v njem kot zavarovanci na podlagi istega zakona (členi 13. do 34. ZPIZ-1) pri istem nosilcu zavarovanja in v principu enako obvezno zavarovani vsi delavci v odvisnem delavnem razmerju (delavci, zaposleni pri pravnih osebah in pri zasebnikih), samozaposleni oziroma osebe, ki opravljajo samostojno dejavnost (zasebniki, ki opravljajo samostojno gospodarsko poklicno dejavnost, vključno s poslovodnimi osebami, kmetje in člani njihovih gospodarstev), osebe, ki so prostovoljno vključeni v obvezno zavarovanje, brezposelni zavarovanci, ki so prejemniki denarnega nadomestila pri ZRSZ, vajenci, vrhunski športniki in šahisti, zavarovani starši ter ostale kategorije (vojaki naborniki na prostovoljnem služenju roka, družinski pomočniki, ki so upravičeni delnega plačila za izgubljeni dohodek po predpisih o socialnem varstvu, osebe, ki v drugem pravnem razmerju opravljajo delo za plačilo) (LPZ, 2008, str. 8).

Tabela 3: Stopnja rasti povprečnega števila zavarovancev po vrsti zavarovanca (v %), 2000–2008

leto	Vrsta zavarovanca										skupaj
	Delavci pri pravnih osebah	delavci pri zasebnikih	sp zasebniki	sp kmetje	prostovoljni zavarovanci	brezposelni	zaporniki	vajenci	starši	ostalo	
2000-2001	0,9	1,1	-0,1	-4,1	2,3	-16,6	8,2	8,3	70,7		0,2
2001-2002	0,1	-2,8	-0,4	-10	5,4	-12,8	-10,3	-3,8	16,3		-0,6
2002-2003	0,2	-1,4	-1,3	-19,7	5,1	-9,9	-35,8	-7,4	105,7		-0,3
2003-2004	0,4	0,4	0,1	16,2	2,8	-24,2		-8,6	58,1		0,3
2004-2005	1,1	-0,3	1		0,3	3,7		-11,9	13,4		0,8
2005-2006	1,3	1,9	2,6	-8,1	-1,6	3,8		-17	12,7		1,3
2006-2007	3,1	5,5	0,4	-6,5	-4,1	-8,1		-24,5	25,5		2,9
2007-2008	3,1	3,4	4	-5,8	-4,8	-5,9		36,6	21,5	-18,9	2,8

Vir: Pokojninsko in invalidsko zavarovanje v številkah (2008, str. 15)

Iz tabele je razvidno, da se je od leta 2004 skupno število zavarovancev stalno povečevalo. Od leta 2000 pa do leta 2008 se je število zavarovancev povečalo za 2,6 %.

5.2.2 Struktura in število upokojencev

Zavod zavarovancem, upokojencem zagotavlja:

- pravice iz sistema obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja, določene z 4. členom ZPIZ,
- posebne pravice izven sistema obveznega zavarovanja.

Pravice iz sistema obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja zajemajo pravice do:

- pokojnine (starostne, invalidske, družinske, vdovske, delne),
- pravice iz invalidskega zavarovanja (do poklicne rehabilitacije, premestitve in dela s skrajšanim delavnim časom, nadomestila iz invalidskega zavarovanja, povračilo potnih stroškov),
- dodatne pravice do (dodatka za pomoč in postrežbo, invalidnina, vdovske pokojnine),
- druge pravice (odpravnine, oskrbne, letnega dodatka) (Sistem pokojninskega in invalidskega zavarovanja v Sloveniji, 2009):

Posebne pravice izven sistema obveznega zavarovanja zajemajo:

- državne pokojnine po drugem odstavku 4. člena ZPIZ,
- pravice po posebnih zakonih in drugih predpisih (pokojnine po zakonu SZK, varstveni dodatek k pokojnini, akontacija pokojnine po odloku Vlade RS ...).

Tabela 4: Stopnje rasti povprečnega števila upokojencev iz obveznega zavarovanja (v %), 2000–2008

Obdobje	Vrsta upokojenca						Skupaj
	Starostni	Invalidski	Družinski in vdovski skupaj			Delni starostni	
			Skupaj	Družinski	Vdovski		
1	2	3	4=5+6	5	6	7	8=2+3+4+7
200-2001	2,1	-0,1	1,4	-3,1	596,4	100	1,5
2001-2002	2,6	-0,1	2,4	-3,1	101,1	37,5	2
2002-2003	2,4	-0,2	1,3	-3,5	43,2	87,9	1,7
2003-2004	2	-0,9	0,8	-3,5	26,3	53,2	1,2
2004-2005	2,2	0,1	0,4	-3,7	19	14,7	1,4
2005-2006	2,4	-0,6	-1	-4,8	13	26,6	1,2
2006-2007	3,1	-1,3	-0,9	-5,3	12,6	18,8	1,6
2007-2008	3,1	-1,2	0	-4,5	11,6	25,6	1,8

Vir: Finančno računovodsko poročilo Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje (2008)

Pregled stopenj rasti števila upokojevcov v tabeli kaže, da je znašala letna rast povprečnega števila starostnih upokojevcov v letu 2008 3,1 % in je enaka, kot je bila v letu 2007. Razlog za tako stopnjo rasti je, da so se kljub zaostrenim pogojem upokojevanja po novem zakonu iz leta 1999 tudi v obdobju 2000–2008 upokojevali zavarovanci ob nekaterih ugodnostih, ki omogočajo tudi po teh predpisih zgodnejšo upokojitev (znižanje starostne meje zaradi otrok, uveljavitev pravice do pokojnine po prejšnjih predpisih in tudi uveljavitev deleža vdovske pokojnine, zaradi katerega so vdove ali vdovci ponovno oziroma prvič uveljavili starostno pokojnino).

Povprečno število invalidskih upokojevcov se je zmanjševalo od leta 2000 dalje, razen v letu 2005. V letu 2008 se je zmanjšalo za 1,2 % glede na predhodno leto. Na število invalidskih upokojevcov vpliva velikost in gibanje populacije zaposlenih delavcev, stopnja organiziranosti in razvitosti zdravstva, varstva pri delu v najširšem smislu in vrste ter število bolezni in poškodb. Vzroki nastanka invalidnosti so predvsem bolezni in poškodbe izven dela, poškodbe pri delu in poklicne bolezni pa imajo na upokojevanje manjši vpliv.

Povprečno število uživalcev družinskih pokojnin se še naprej zmanjšuje. To dejstvo je posledica v letu 2000 uveljavljene zakonske delitve prejšnje pravice do družinske pokojnine na dve pravici, do družinske in vdovske pokojnine. Rast povprečnega števila uživalcev vdovskih pokojnin se je v obdobju 2000–2008 iz leta v leto zmanjševala, v letu 2008 je znašala stopnja rasti 11,6 %. Zaradi uveljavitve zakonsko določene delitve družinske pokojnine, ki je do konca leta 1999 obsegala tako pravico do vdovske kot tudi družinske pokojnine, na dve ločeni pravici, od leta 2000 dalje gibanja števila uživalcev družinske pokojnine niso primerljiva z gibanji v preteklih letih. Njihovo število se zmanjšuje, ker je prirast le posledica priliva novih uživalcev družinske pokojnine, ne pa tudi vdovske, ki se izkazuje ločeno. Zato je stopnja rasti v obdobju od leta 2000 dalje negativna.

5.2.3 Razmerje med zavarovanci in upokojevcami v obdobju 2000–2008

Po podatkih Statističnega urada RS je med vsemi prebivalci Slovenije že dobra četrtina upokojevcov. Spremembe v demografiji (daljša življenjska doba, nizka rodnost) in s tem povezane socialno-ekonomske razmere kažejo tudi podatki o naraščanju števila upravičencev do pokojnin ter dejstvo, da se število zaposlenih, ki vzdržujejo enega upokojevnca, znižuje. V povprečju število zavarovancev zadnja leta raste hitreje, kot narašča število upokojevcov.

Tabela 5: Zavarovanci upokoјenci po letih

RAZMERJE ZAVAROVANCI UPOKOЈENCI PO LETIH			
LETO	razmerje I	razmerje II	razmerje III
2000	1,8	1,74	1,74
2001	1,77	1,72	1,71
2002	1,73	1,69	1,64
2003	1,7	1,66	1,61
2004	1,68	1,65	1,6
2005	1,67	1,64	1,59
2006	1,67	1,65	1,59
2007	1,69	1,67	1,62
2008	1,71	1,69	1,64

Vir: Mesečni statistični pregled ZPIZ, 2009 (str. 4)

Razmerje I prikazuje razmerje med povprečnim številom starostnih, invalidskih, družinskih in vdovskih upokoјencev ter povprečnim številom zavarovancev. Iz tabele je razvidno Razmerje med zavarovanci in upokoјenci iz obveznega zavarovanja se v zadnjih treh letih izboljšuje.

Razmerje II prikazuje razmerje med povprečnim številom starostnih, invalidskih, družinskih in vdovskih, kmečkih po SZK, vojaških upokoјencev in prejemnikov akontacij pokojnin ter povprečnim številom zavarovancev. Iz tabele je razvidno slabšanje razmerja, saj je bilo leta 2000 1,74 zavarovanca na enega upokoјenca, danes pa le 1,69.

Razmerje III prikazuje razmerje med povprečnim številom starostnih, invalidskih, družinskih, vdovskih, kmečkih po SZK, vojaških upokoјencev, prejemnikov akontacij in prejemnikov državnih pokojnin ter povprečnim številom zavarovancev (Peček, 2009, str. 15). Iz zgornje tabele lahko vidimo, da pri vseh ravneh upokoјencev enega upokoјenca vzdržuje vedno manj zavarovancev.

Tabela 6: Povprečno število zavarovancev in upokoјencev iz obveznega zavarovanja ter razmerje, 2000–2008

Leto	Zavarovanci	Upokoјenci - obvezno zavarovanje	Število zavarovancev na enega upokoјenca
1	2	3	4=2/3
2000	839.381	467.448	1,8
2001	841.478	474.507	1,77
2002	836.544	483.898	1,73
2003	834.049	491.911	1,7
2004	836.669	497.826	1,68
2005	843.251	504.988	1,67
2006	854.606	510.795	1,67
2007	897.090	518.805	1,69
2008	904.084	527.933	1,71

Vir: Finančno računovodsko poročilo Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje (2008)

Iz tabele je razvidno, da je v letu od 2000 do leta 2006 število zavarovancev na enega upokojenca upadlo za 0,31 %, medtem ko je po letu 2007 zopet naraslo. Razmerje med zavarovanci in upokojenci iz obveznega zavarovanja (ki prejemajo starostno, invalidsko, družinsko, vdovsko ali delno pokojnino) se v zadnjih treh letih izboljšuje. V letu 2008 je znašalo 1,71 %.

5.3 POKOJNINE V OBDOBJU 2000–2008

5.3.1 Pokojninske osnove v obdobju 2000–2008

Pokojninsko osnovo definiramo kot » mesečno povprečje« plač v določenem obdobju, ki se valorizira na raven zadnjega koledarskega leta pred upokojitvijo in od katere se odmeri pokojnina v točno določenem odstotku. Do leta 2000 je bila pokojninska osnova računana na podlagi najvišjih plač iz 10 zaporednih plač. Relativno kratko obdobje je pozitivno vplivalo na višino pokojnin, saj so bili zavarovanci na podlagi takšnega sistema upravičeni do višjih pokojnin, kot bi jih imeli pri upoštevanju daljše pokojninske dobe (Majcen, 2005, str. 50). 1. 1. 2000 je bil sprejet nov Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, na podlagi katerega se je obdobje za izračun pokojninske osnove povečevalo za eno leto. Starostna pokojnina se odmerja od mesečnega povprečja plač, ki jih je zavarovanec prejel, oz. zavarovalnih osnov, od katerih so mu bili obračunani prispevki, v katerihkoli zaporednih 18-ih letih zavarovanja po 1. 1. 1970, ki je zanj najugodnejša. Za leto zavarovanja se upošteva koledarsko leto, v katerem je zavarovanec prejemal plačo oz. nadomestilo plače za najmanj 6 mesecev zavarovanj. Za izračun pokojninske osnove se vzamejo plače oziroma osnove, od katerih so bili plačani prispevki, zmanjšane za davke in prispevke, ki se obračunavajo in plačujejo od plače po povprečni stopnji v Sloveniji. Povprečno stopnjo davkov in prispevkov določi minister, pristojen za finance. Postopno daljšanje obdobja za izračun pokojninske osnove se zagotovi postopoma (ZPIZ, 2000, 39, 406. člen). Pokojnina se omeri od pokojninske osnove. Višina pokojninske osnove se praviloma določi na podlagi plač, ki jih je zavarovanec prejel, oziroma zavarovalnih osnov, od katerih so mu bili obračunani prispevki od vključno leta 1970 dalje. Od leta 2008 dalje se pokojninska osnova izračunava na podlagi plač oziroma zavarovalnih osnov iz katerih koli zaporednih najugodnejših osemnajstih let zavarovanja (s tem se zaključuje predhodno obdobje).

Izračun pokojninske osnove

Zaradi medsebojne primerljivosti plač in zavarovalnih osnov iz prejšnjih let se le-ta pri izračunu pokojninske osnove preračunajo z valorizacijskimi količniki, ki ustrezajo gibanjem povprečnih plač in pokojnin v koledarskem letu pred uveljavitvijo pravice do starostne pokojnine. Valorizacijske količnike vsako leto določi Ministrstvo za delo.

Najnižja pokojninska osnova

Če pokojninska osnova, izračunana z upoštevanjem plač in zavarovalnih osnov, ne dosega zneska najnižje pokojninske osnove, se zavarovancu starostna pokojnina odmeri od najnižje pokojninske osnove (ZPIZ, 2000, 48. člen).

Od 1. januarja 2008 znaša najnižja pokojninska osnova 517,40 EUR. Višina najnižje pokojninske osnove se spreminja ob vsakokratni uskladitvi pokojnin za toliko, kolikor se spremeni višina novih pokojnin. Pokojnina se odmeri od najnižje pokojninske osnove v primeru, ko pokojnina zavarovanca (po zakonu upravičenega do takšne odmere), odmerjena od pokojninske osnove, izračunane na podlagi plač oziroma zavarovalnih osnov, s pripadajočimi uskladitvami ne dosega zneska pokojnine, odmerjene od najnižje pokojninske osnove, veljavne ob odmeri pokojnine. Od 1. januarja 2008 dalje je najnižja pokojninska osnova, ki se usklajuje le na podlagi 150. a in b člena ZPIZ-1, znašala 517,40 EUR.

Pripadajoča pokojnina je odvisna od dopolnjene pokojninske dobe uživalca in vrste pokojnine, ki jo je uveljavil. Sprememba vrednotenja zavarovalne dobe po ZPIZ-1 od 1. 1. 2000 dalje ima praviloma za posledico različno raven pokojnin, uveljavljenih po različnih predpisih. Starostna pokojnina za 40 let pokojninske dobe (moškega) oziroma 35 let (za žensko), odmerjena od najnižje pokojninske osnove, je tako v letu 2008 znašala mesečno od najmanj 416,51 EUR do največ 419,09 EUR, za najnižjo možno zavarovalno dobo (za 15 let) pa 181,09 EUR. Slednji znesek je po zakonu tudi zajamčena pokojnina, do katere je upravičen vsak zavarovanec, ne glede na to, kako je bil zavarovan.

Najvišja pokojninska osnova

Če pokojninska osnova, izračunana z upoštevanjem plač in zavarovalnih osnov, presega znesek najvišje pokojninske osnove, se zavarovancu starostna pokojnina odmeri od najvišje pokojninske osnove (ZPIZ, 2000, 49. člen).

Od 1. januarja 2008 dalje znaša najvišja pokojninska osnova 2.069,60 EUR. Višina najvišje pokojninske osnove je odvisna od spremembe najnižje pokojninske osnove. Predstavlja štirikratnik zneska najnižje pokojninske osnove.

5.3.2 Višina pokojnin

Višina pokojnin je načeloma odvisna od višine pokojninske osnove in dopolnjene pokojninske dobe. Dolžina dopolnjene pokojninske dobe pogojuje višino odstotka, ki se uporabi za odmero pokojnine. Višina odstotka se razlikuje glede na spol zavarovanca. Zavarovancu, ki je bil do 31. decembra 1999 vključen v pokojninsko in invalidsko zavarovanje 15 let ali več, se odstotek za odmero pokojnine določi s seštevanjem odstotkov za odmero pokojnine,

določenih po predpisih. Višino odstotka za pokojninsko dobo, dopolnjeno do 31. decembra 1999, se določi z upoštevanjem lestvice (glej prilogo slika 7).

Tabela 7: Povprečna pokojnina in njena rast

POVPREČNA POKOJNINA Z VARSTVENIM DODATKOM IN POVPREČNE STOPNJE RASTI po letih				
leto	povprečna bruto pokojnina		povprečna neto pokojnina	
	znesek v sit/EUR	st. rasti v %	znesek v sit/EUR	st. rasti v %
2000	82.868,00	9,8	82.224,00	9,8
2001	89.969,00	8,6	89.363,00	8,7
2002	98.187,00	9,1	97.562,00	9,2
2003	103.123,00	5	102.524,00	5,1
2004	107.732,00	4,5	107.140,00	4,5
2005	111.657,00	3,6	110.498,00	3,1
2006	116.826,00	4,6	115.929,00	4,9
2007	513,33	5,3	511,53	5,7
2008	555,92	8,3	554,16	8,3

Vir: Letno poročilo ZPIZ (2008)

Iz tabele je razvidno, da tako bruto kot neto pokojnina od leta 2000 do 2005 pada. V letu 2006 je bilo opaziti občutno povišanje pokojnin, ki se je nadaljevalo vse do leta 2008.

5.3.3 Razmerje pokojnine:plače v obdobju 2000–2008

Pokojnine se usklajujejo na podlagi statističnih podatkov o gibanju povprečnih plač na zaposlenega. Po sedaj veljavni uredbi se pokojnine usklajujejo glede na rast povprečne mesečne plače, izplačane zaposlenim pri pravnih osebah, ki jo SURS objavlja v Uradnem listu RS. Upošteva se gibanje povprečnih bruto plač, medtem ko so se po prejšnji zakonski ureditvi upoštevala gibanja preračunanih povprečnih neto plač. Tako preračunane plače so ustrezale za povprečno stopnjo davkov in prispevkov znižanim povprečnim bruto plačam, sedaj pa se upoštevajo gibanja povprečnih bruto plač. Sprememba je bila posledica uveljavitve novega zakona o dohodnini s 1. 1. 2005. Naveden zakon je med drugim vplival tudi na drugačno višino povprečne stopnje prispevkov in davkov, obračunanih od plač v Republiki Sloveniji, ki je med letom ni mogoče določiti. Zaradi učinkov spremenjene davčne zakonodaje je med gibanji povprečnih bruto in neto plač nastal večji razkorak, ki je vplival tudi na dosežena razmerja med pokojninami in plačami. Preračunane povprečne neto plače pa se še naprej upoštevajo pri izračunu pokojninske osnove (LPZ, 2008, str. 36) .

Po ZPIZ-1 je osnova za izvedbo uskladitve pokojnina, ki je upravičencu pripadala za mesec pred mesecem, v katerem se opravi uskladitev oziroma pokojnina ob odmeri, če je bila odmerjena v mesecu izvedbe uskladitve. Uskladitev pokojnin velja od 1. januarja leta, v katerem se opravi.

Tabela 8: Prikaz razmerja med povprečno pokojnino in plačo v obdobju 2000–2008

Leto	Povprečna mesečna plača (v SIT) (1 EUR-239,6 SIT)	Verižni indeks	Povprečna mesečna starostna pokojnina	Verižni indeks	Razmerje med povprečno starostno pokojnino in povprečno plačo
2000	120.689	110,6	90.864	109,7	75
2001	134.856	111,9	98.712	108,5	73,2
2002	147.946	109,7	107.640	109	73
2003	159.072	107,5	113.029	104,9	71
2004	168.203	105,7	117.999	104,4	70
2005	176.311	106,1	121.805	103,5	69
2006	185.936	105,1	127.201	104,2	68
2007	834,5 EUR	107,9	559,55 EUR	105,4	67
2008	899,80 EUR	108,9	603,72 EUR	107,1	67

Vir: Letno poročilo ZPIZ (2008)

V tabeli je prikazano razmerje med povprečnimi mesečnimi pokojninami in plačami, ki nadzorno kažejo trend padanja pokojnin.

Učinki uresničevanja pokojninske reforme se kažejo v razmerjih med pokojninami in plačami. Ta razmerja so se v celotnem obdobju z izjemo v letu 2008 nenehno poslabševala na škodo upokojencev. Leta 1999 je pred začetkom izvajanja reforme razmerje med povprečno starostno pokojnino in povprečno plačo znašalo 75,8 %, med vsemi pokojninami, s povprečno plačo pa 68,5 %, leta 2007 pa je bilo razmerje pri starostnih pokojninah 67,1 %, pri vseh pokojninah pa 61,3 %, v letu 2008 pa se je padec pri starostnih pokojninah ustavil, pri povprečnih pokojninah pa beležijo nekoliko boljše razmerje, in sicer 61,6 % (glej prilogo tabela 12).

Zmanjševanje razmerja med povprečno pokojnino in povprečno plačo pogojuje več dejavnikov. Obdobje zmanjšanja plač, od katerih se odmeri pokojnina, se je z reformo od 10-ih let postopoma podaljševalo na 18 let. Posamezno leto zavarovalne dobe se vrednoti nižje kot pred reformo, namesto 2 % je sedaj 1,5 %. Na zmanjšanje razmerja pri novih upokojencih pa vpliva tudi sama višina plače. Dejstvo je, da več deset tisoč delavcev prejema minimalne ali celo nižje plače. Prav nizke plače so element v pokojninskem sistemu, ki bodo tudi v prihodnje povzročale nizke pokojnine. Na zmanjševanje razmerja med pokojnino in plačo pa vpliva tudi posebna uskladitev, ki se izvaja ob februarjem usklajevanju pokojnin zaradi zagotovitve enakopravnega položaja med upokojenci zaradi različnega vrednotenja delavne dobe (Ugotovitve, mnenja in predlogi z okrogle mize 10. 3. 2009 v Ljubljani, 2009).

5.4 PODATKI O PREJEMNIKIH POKOJNIN V OBDOBJU 2000–2008

5.4.1 Povprečna starost prejemnikov pokojnin 2000–2008

Zakonski pogoji za pridobitev pravice do pokojnine se zaradi reforme sistema vsako leto postopno spreminjajo. Ostrejši pogoji prihajajo še posebej do izraza pri pravici do starostne pokojnine. Kažejo se v višji upokojitveni starosti. V obdobju 2000–2008 se je pri ženskah upokojitvena starost s 56-imi leti in 1 mesecem povišala na 57 let, to je skupaj za 1 leto in 6 mesecev, pri moških pa z 61-imi leti na 61 let in 11 mesecev, to je skupaj za 11 mesecev (SP ZPIZ, 2008, str. 10). Nekoliko upočasnjeno naraščanje upokojitvene starosti v zadnjih dveh letih užívalcev te pokojnine pa je predvsem posledica učinkov zniževanja minimalnih starosti, določenih za pridobitev pravice do starostne pokojnine, zaradi skrbi in vzgoje otrok tako pri ženskah kot pri moških, pri ženskah tudi zaradi vstopa v obvezno zavarovanje pred dopolnjenim 18. letom starosti in pri moških še zaradi zniževanja polne starosti.

Tabela 9: Povprečna starost prejemnikov pokojnin

POVPREČNA STAROST PREJEMNIKOV POKOJNIN (KI JIM JE PRVIČ PRIZNANA PRAVICA DO POKOJNINE)						
leto	starostni			invalidski		
	ženske let	moški let	skupaj let	ženske let	moški let	skupaj let
2000	56,1	61	57,9	48,9	52,9	51,4
2001	56,2	62	58,2	49,1	53,3	51,6
2002	56,5	62,2	58,9	49,7	53,6	52
2003	56,6	62,2	58,9	49,9	53,8	52
2004	57,3	62,6	59,7	49,9	53,9	52,7
2005	57,3	61,9	59,5	50,1	53,9	52,7
2006	57,4	61,8	59,6	50,4	53,5	52,4
2007	57,7	61,9	59,8	50,8	54,9	53,4
2008	57,7	61,9	59,7	51,7	54,3	53,3

Vir: Statistični podatki ZPIZ (2008)

Iz tabele je razvidno, da je leta 2007 bila povprečna upokojitvena starost 61 let in 10 mesecev za moške ter 57 let in 7 mesecev za ženske. Povprečna starost ob dejanski upokojitvi je bila leta 2006 59,8 leta, kar je ena od najnižjih v EU-27 (povprečna starost 61,2 leta). Ob upoštevanju dolge delovne dobe in nekaj let, ki se namenijo varstvu otrok, je leta 2008 minimalna upokojitvena starost 56 let za ženske in 58 let za moške.

Dejanska upokojitvena starost prejemnikov starostnih pokojnin je zaradi reforme iz leta 2000 vsa leta naraščala, v letu 2008 pa se je v primerjavi z letom poprej rast ustavila pri 59-ih letih in sedmih mesecih. Slovenija ima navkljub reformi dejansko upokojitveno starost med najnižjimi v Evropi, saj je dejanska upokojitvena starost naraščala prepočasi. Posledica tega je tudi, da je v

Sloveniji delež zaposlenih v starostnem obdobju od 55 do 64 let med najnižjimi v državah EU (Vlada za dolgoročno vzdržnost pokojninskega sistema).

5.4.2 Povprečna pokojninska doba upokojencev po spolu 2000–2008

Povprečna pokojninska doba obsega zavarovalno in posebno dobo, ki vpliva na pogoje za pridobitev pravice do pokojnine in na višino dajatev. Zavarovanec pridobi pravico do starostne pokojnine, ko izpolni dva pogoja. Prvi pogoj je zadosti število delavnih let, drugi pogoj je dosežena starost. Najnižja starost in število delavnih let je posebej predpisana tako za moške kot za ženske. Zavarovanec pridobi pravico do starostne pokojnine pri starosti 58 let, če je dopolnil 40 let pokojninske dobe (moški) oziroma 38 pokojninske dobe za (ženske). Zavarovanec pridobi pravico do starostne pokojnine pri starosti 63 let (moški) oziroma 61 let (ženska), če je dopolnil 20 let pokojninske dobe (ZPIZ, 1999, 36. člen).

Povprečna pokojninska doba, pri kateri starostni upokojenci uveljavijo pravico do te pokojnine, se v obdobju 2000–2008 postopno povečuje. Pri ženskah je povprečno povečanje v posameznem letu večje kot pri moških, kar je logična posledica postopnega zviševanja minimalne pokojninske dobe za pridobitev te pokojnine. V letu 2008 je bila ta doba pri ženskah za 2 leti in 9 mesecev višja kot v letu 2000, pri moških pa se je v istem obdobju povečala za 1 leto. Povprečna pokojninska doba invalidskih upokojencev se je v obdobju 2000–2008 pri ženskah povečala od 22 let in 9 mesecev na 23 let in 9 mesecev, to je skupaj za 1 leto, pri moških pa se je zmanjšala od 27 let in 3 mesecev na 2 leti, to je za tri mesece (glej tabelo).

Tabela 10: Povprečna pokojninska doba upokojencev po spolu

POVPREČNA POKOJNINSKA DOBA VSEH UPOKOJENCEV PO SPOLU po letih								
leto	starostni			invalidski			družinski	SKUPAJ
	ženske	moški	skupaj	ženske	moški	skupaj	skupaj	
	let	let	let	let	let	let	let	
2000	30,9	36,6	33,5	22,9	27,1	25,5	28,1	30,9
2001	31,2	36,7	33,7	23,1	27,1	25,6	28,3	31
2002	31,5	36,9	33,9	23,3	27,2	25,7	28,2	31,2
2003	31,8	36,9	34	23,4	27,3	25,8	28,2	31,3
2004	31,9	36,9	34,2	23,6	27,3	25,9	28,1	31,5
2005	32,1	37	34,4	23,7	27,3	25,9	28	31,6
2006	32,3	37,2	34,6	23,8	27,3	25,9	27	31,9
2007	32,6	37,3	34,8	23,9	27,3	25,9	27,1	31,9
2008	32,9	37,6	34,9	23,9	27,5	26	28,1	31,2

Vir: Statistični podatki ZPIZ (2008)

Iz tabele je razvidno, da se povprečna pokojninska doba pri vseh upokojencih, tako pri moških in ženskah, povečuje.

5.5 MODERNIZACIJA POKOJNINSKEGA SISTEMA V SLOVENIJI

Vizija novih pokojninskih sistemov in novih oblik socialnega varstva za starost se pojavljajo hkrati z naraščanjem stroškov javnega sistema in naraščajočim proračunskim primanjkljajem, ki so povezani s stroški pokojnin.

Na Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve so septembra 2009 predstavili izhodišča za modernizacijo in reformo pokojninskega sistema.

Slovenija bo v prihajajočih desetletjih zaradi staranja prebivalstva in neugodnih demografskih trendov pred izzivom, kako zagotoviti dolgoročno finančno vzdržnost pokojninskega sistema, ki je v pretežni meri odvisen od demografskih gibanj. Modernizacija pokojninskega sistema pa je tudi priložnost za analizo in odpravo pomanjkljivosti sedanjega sistema, ki se kažejo predvsem v zapletenosti, nepreglednosti ter v premajhni odvisnosti višine pokojnin od vplačanih prispevkov (Z modernizacijo pokojninskega sistema ni več mogoče odlašati, 2009).

Predlog izhodišč predvideva fazo modernizacije, ki bo predvidoma trajala od 1. januarja 2011 do 31. decembra 2014, ter fazo vzpostavitve novega pokojninskega sistema, ki bo predvidoma stopil v veljavo z novim pokojninskim zakonom 1. januarja 2015. Z modernizacijo pokojninskega sistema naj bi polno starost za upokojitev tako za moške kot za ženske dvignile na 65 let, minimalno starost pa na 60 let. Te spremembe naj bi potekale postopno.

Modernizacija pokojninskega sistema sledi k naslednjim ciljem:

- trajnejši finančni vzdržnosti sistema;
- dostojnim in primernim pokojninam iz javnega pokojninskega sistema;
- povečanju deleža aktivnih zavarovancev s podaljševanja delavne aktivnosti;
- vzpostavitvi načela odvisnosti med vplačili in izplačili v sistemu pokojninskega zavarovanja;
- ohranitvi solidarnosti v pokojninskem sistemu;
- preglednosti sistema pokojninskega in invalidskega zavarovanja.

Ukrepi za doseganje teh ciljev v okviru modernizacije obstoječega pokojninskega sistema:

- a) na področju obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja
  - zakonsko povišanje polne in minimalne starosti,
  - povečanje spodbud za daljše ostajanje v zaposlitvi,
  - črtanje oziroma zmanjšanje časovnih bonusov (za vojaščino in otroke),
  - razširitev možnosti prostovoljnega vstopa v obvezno zavarovanje,
  - vzpostavitev večje fleksibilnosti in odprtosti instituta delne upokojitve,
  - izločitev čistih socialnih transferjev,
  - vzpostavitev sistema bruto pokojnin,
  - modernizacija invalidskega zavarovanja;
- b) na področju obveznega dodatnega pokojninskega zavarovanja
  - enotna prispevna stopnja,

- učinkovit postopek določitve oziroma ukinitve delavnih mest na katerih je obvezna vključitev v dodatno pokojninsko zavarovanje,
  - spremembe glede višine in odmere poklicne pokojnine;
- c) na področju prostovoljnega dodatnega pokojninskega zavarovanja
- poenotenje izvajalcev dodatnega pokojninskega zavarovanja,
  - ločitev individualnega in kolektivnega dodatnega pokojninskega zavarovanja,
  - ločitev med varčevalnim in zavarovalnim delom,
  - podrobnejša ureditev pravic in obveznosti med delodajalcem in izvajalcem s pogodbo o financiranju pokojninskega načrta,
  - modifikacija minimalne zjamčene donosnosti,
  - določitev premije dodatnega pokojninskega zavarovanja ter jasnejša določitev v davčnih in podobnih spodbud za povečanje vključenosti v sistemu...

S 1. januarjem 2015 naj bi začel veljati nov pokojninski sistem, vanj pa bi bili vključeni tisti, ki so 1. januarja 2015 stari manj kot 55 let. Ostali ostanejo v moderniziranem pokojninskem sistemu. Spremenila naj bi se tudi valorizacija pokojnin. Možna rešitev naj bi bila švicarska formula, ki upošteva tako rast plač (v 50 odstotkih) kot tudi spremembo cen življenjskih potrebščin (v 50 odstotkih). Nov način usklajevanja bi pomenil nižjo rast pokojnin in zmanjševanje prihodnjega finančnega bremena.

6 ZAKLJUČEK

Javni sektor je pomembni del gospodarskega področja, ker zagotavlja sredstva in proizvaja proizvode, ki so širšega družbenega pomena. Z javnim sektorjem so tesno povezane finance Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, saj le-ta pripomore k uspešnemu poslovanju.

Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje je eden najpomembnejših delov javnega sektorja, ker je zadolžen za izvajanje pokojninskega sistema v državi. Zavod mora biti organiziran tako, da vsem zagotavlja enake pravice. Z Zavodom za pokojninsko in invalidsko zavarovanje so povezani vsi ljudje bodi si neposredno upokojenci in posredno delavci preko delodajalca.

Z analizo poslovanja sem podrobno spoznala poslovanje javnega zavoda. Cilj diplomskega dela je bil analizirati in proučiti poslovanje Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje skozi obdobje 2000–2008. Z analizo poslovanja Zavoda sem ugotovila, da se je finančni položaj Zavoda v zadnji 4 letih (2005, 2006, 2007, 2008) bistveno izboljšal. Ob sodelovanju Vlade republike Slovenije, Ministrstva za finance in Kapitalne družbe je Zavod posloval uspešno. Na uspešnost poslovanja Zavoda je predvsem vplivalo uresničevanje reform pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Med najpomembnejše dejavnike, ki so pozitivno vplivali na poslovanje Zavoda so predvsem: postopno povečevanje delavne aktivnosti starejšega prebivalstva, predvsem zaostrovanjem pogojev za pridobitev pravice do pokojnine (starosti in dobe). Pozitivni vpliv je imelo tudi porast zavarovancev od upokojencev in učinkovitejša izterjava prispevkov. Negativne posledice reforme pa so predvsem poslabšanje dohodkovnega položaja upokojencev v primerjavi z delavci. Povečuje se razlika med standardom pred in po upokojitvi in porastu revščine zlasti pri upokojencih z nizkimi pokojninami.

Zavod je svoje delo opravljal učinkovito in uspešno, kar izhaja iz podatkov o izvajanju nalog, ki jih Zavodu nalagajo zakon in drugi predpisi.

Kljub uspešnemu poslovanju Zavoda v zadnjih letih pa se ta sooča z večjim problemom, to je s staranjem prebivalstva in z zmanjševanjem delavno aktivnih ljudi. Kot sem že v uvodu omenila, postaja staranje prebivalstva poglobljen problem sodobne družbe, kar vpliva na nevzdržnost pokojninskih sistemov in onemogoča uspešnost poslovanja Zavoda. Za odpravo tega problema pa je potrebna temeljita sprememba pokojninskega sistema in to je z prej omenjeno modernizacijo pokojninskega sistema. V reševanje tega problema pa se morajo vključiti tako politika, gospodarstvo ter ostale institucije.

LITERATURA

1. BELAND, Daniel, Brian Gran. Public and private social policy – Health and Pension Policies in a New Era. Printed and bound in Great Britain in by CPI, 2008.
2. BOHEM, Lučka. Priročnik o pokojninskem in invalidskem zavarovanju po novem. Nova delavska enotnost, Ljubljana, 2000.
3. BREZOVNIK, Boštjan. Izvajanje javnih služb in javno-zasebno partnerstvo. Pravna fakulteta, Maribor, 2008.
4. CVETKO, Andreja. Pravice iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja po novem. Bonex, Ljubljana, 2000.
5. FERK, Petra. Javne službe, državne pomoči in javno-zasebna partnerstva. Založba GV, 2008.
6. HOČEVAR, Marko. ZAMAN, Maja. Osnove računovodstva. Ekonomska fakulteta, Ljubljana, 2000.
7. NAGODA, Nataša. Javne službe varstva okolja. Pravna fakulteta, Ljubljana, 2008.
8. PRIJATELJ, Janez. Pokojninsko in invalidsko zavarovanje 2000. Zakon z uvodnimi pojasnili. Center Marketing International, Ljubljana, 2000.
9. PUČKO, Danijel. Analiza poslovanja. Ekonomska fakulteta, Ljubljana, 2004.
10. STANOVNIK, Tine. Demografski trendi in vzdržnost pokojninskega sistema v Sloveniji. Kapitalska družba, Ljubljana, 2006.
11. STANOVNIK, Tine. Javne finance. Ekonomska fakulteta, Ljubljana, 2002.
12. ŠTROVS, Marko. Pokojninsko in invalidsko zavarovanje. Gospodarski vestnik, Ljubljana, 2000.
13. TERBIŽAN, Tone. Medgeneracijska pogodba v Sloveniji. Ekonomska fakulteta, Ljubljana, 2004.
14. VERBIČ, Milan. Upokojevanje in ekonomija v slovenskem pokojninskem sistemu. Inštitut za ekonomska raziskovanja, Ljubljana, 2004.
15. VIRANT, Grega. Pravna ureditev javne uprave. Fakulteta za upravo, Ljubljana, 1998.
16. VODOVNIK, Zvone. Poglavje iz delavnega in socialnega prava. Visoka šola za management, Koper, 2002.
17. VRTIČNIK, Jana. Pokojninski sistemi v Sloveniji. Diplomsko delo. Ekonomska fakulteta, Ljubljana, 2007.
18. ZDRAVKO, Pečar. Ekonomika javnih podjetij in javnih zavodov. Upravna fakulteta, Ljubljana, 2003.

VIRI

1. (LPZ, 2005) Letno poročilo o poslovanju Zavoda 2005. Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, Ljubljana.
2. (LPZ, 2006) Letno poročilo o poslovanju Zavoda 2006. Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, Ljubljana.
3. (LPZ, 2007) Letno poročilo o poslovanju Zavoda 2007. Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, Ljubljana.
4. (LPZ, 2008) Letno poročilo o poslovanju Zavoda 2008. Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, Ljubljana.
5. Interna gradiva Zavarovalnice Triglav.
6. Interna gradiva Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje.
7. Kvadratura koalicije: DESUS in vzdržnost pokojninskega sistema. URL =»<http://razgledi.net/blog/2008/09/30/kvadratura-koalicije-desus-aliin-vzdrzen-Pokojninski-sistem/>«.15. 8. 2009.
8. MAJCEN, Boris. Analiza prihodnjih trendov slovenskega pokojninskega sistema z dinamičnim modelom splošnega ravnovesja. Umar, 2005, št. 3, str. 56–57.
9. Nacionalno poročilo o strategiji socialne zaščite in socialnega vključevanja za obdobje 2008–2010. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, Ljubljana, 2008.
10. Najnižja in najvišja pokojninska osnova. URL=»<http://www.posrcumlad.si/index.php?id=311/>«.25. 7. 2009.
11. Organiziranost zavoda. URL=»<http://.zpiz/src/organiziranost/>«.18.6. 2009.
12. PEČEK, Jožica. Sonja, ŠUŠTAR. Mesečni statistični pregled. Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, Ljubljana, 2009.
13. Pokojninsko in invalidsko zavarovanje v EU 2004. URL=»<http://www.handyworld-si.com/slo/article.php?story=2004090323035041/>«.15.9.2009
14. Pokojninsko in invalidsko zavarovanje. URL=»<http://www.starejsi.si/>«.17.8.2009.
15. Predstavitev zavoda. URL=»<http://www.zip.si/src/predstavitev/>«.20. 6. 2009.
16. Računsko sodišče Republike Slovenije, Revizija pravilnosti poslovanja Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje. 2007.
17. Sistem pokojninskega in invalidskega zavarovanja v Sloveniji. URL=»<http://www.posrcumlad.si/index.php?id=309/>«.22.6.2009.
18. Slovenija. URL=»http://ec.europa.eu/employment_social_inclusion/2009/cf_slovenia_final_si.pdf/«.15.8.2009.
19. Statistični terminološki slovar obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, Ljubljana, 2008.

20. Statut Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje. Ur. list RS, št. 144/2006.
21. Trije pokojninski stebri. URL=»<http://cekin.si/članek/zavarovanja/3-pokojninski-stebri.htm/>«.15.8.2009.
22. Ugotovitve, mnenja in predlogi z okrogle mize 10. 3. 2009 v Ljubljani. URL=»http://www.zduszveza.si/attachments/324_ZAPISNIK%20OKROGLE%20MIZE.doc/«.9.8.2009.
23. Vlada za dolgoročno vzdržnost pokojninskega sistema. URL=»<http://www.findinfo.si/DnevneVsebine/Novice.aspx?id=8844/>«.9.8.2009.
24. Z modernizacijo pokojninskega sistema ni mogoče več odlašati. URL=»<http://www.lids.si/si/arhiv/zapisi/5959/detail.html/>«.20.9.2009.
25. Zakon o gospodarskih javnih službah. Ur. list RS, št. 30-1224/1998.
26. Zakon o javnih financah. Ur. list RS, št. 30/2002, 56/2002.
27. Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju. Ur. list RS, št. 106/1999.
28. Zakon o zavodih. Ur. list RS, št. 12/1991, 8/1996.
29. Zlom pokojninskega sistema in zniževanje pokojnin v Sloveniji. URL=»<http://www.promik.info/pokojnine.htm/>«.20.5.2009.

KAZALO SLIK IN TABEL

Kazalo tabel

Tabela 1: Finančni rezultat v obdobjih 2000–2008	28
Tabela 2: Udeležba odhodkov Zavoda v BDP v obdobju 2000–2008	29
Tabela 3: Stopnja rasti povprečnega števila zavarovancev po vrsti zavarovanca (v %), 2000–2008	30
Tabela 4: Stopnje rasti povprečnega števila upokojencev iz obveznega zavarovanja (v %), 2000–2008	31
Tabela 5: Zavarovanci upokojenci po letih	33
Tabela 6: Povprečno število zavarovancev in upokojencev iz obveznega zavarovanja ter razmerje, 2000–2008	33
Tabela 7: Povprečna pokojnina in njena rast	36
Tabela 8: Prikaz razmerja med povprečno pokojnino in plačo v obdobju 2000–2008	37
Tabela 9: Povprečna starost prejemnikov pokojnin	38
Tabela 10: Povprečna pokojninska doba upokojencev po spolu	39

Kazalo slik

Slika 1: Sistem pokojninskega zavarovanja v Republiki Sloveniji	14
Slika 2: Shema organiziranosti Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje	18

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC

ZPIZ Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje

SURS Statistični urad Republike Slovenije

BDP Bruto domači proizvod

SZK Starostno zavarovanje kmetov

KD Kapitalska družba

MDDSZ Ministrstvo za delo družino in socialne zadeve

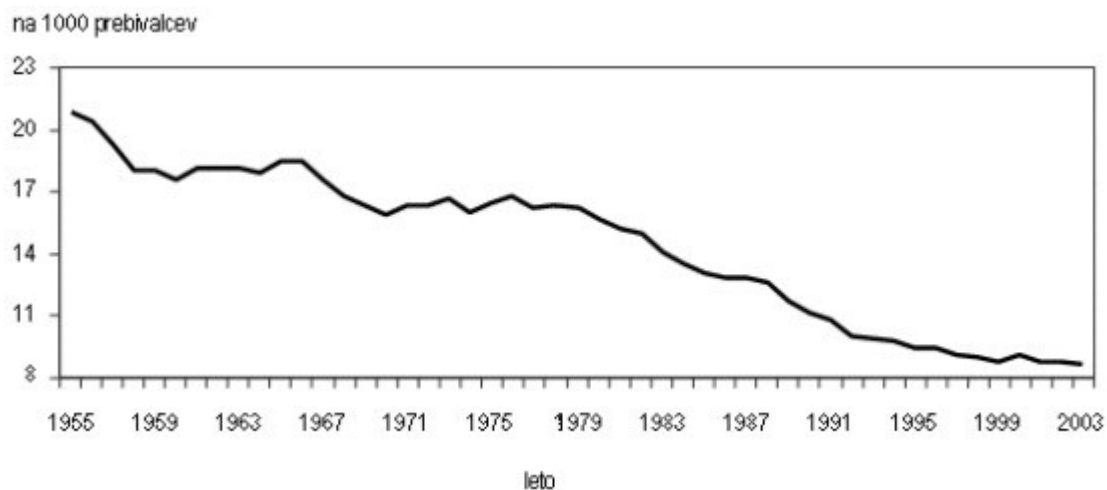
ZZZS Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije

UMAR Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj

PRILOGE

Priloga 1: Slike

Slika 3 : Upadanje števila rojstev v Sloveniji na tisoč prebivalcev od leta 1955 do leta 2003

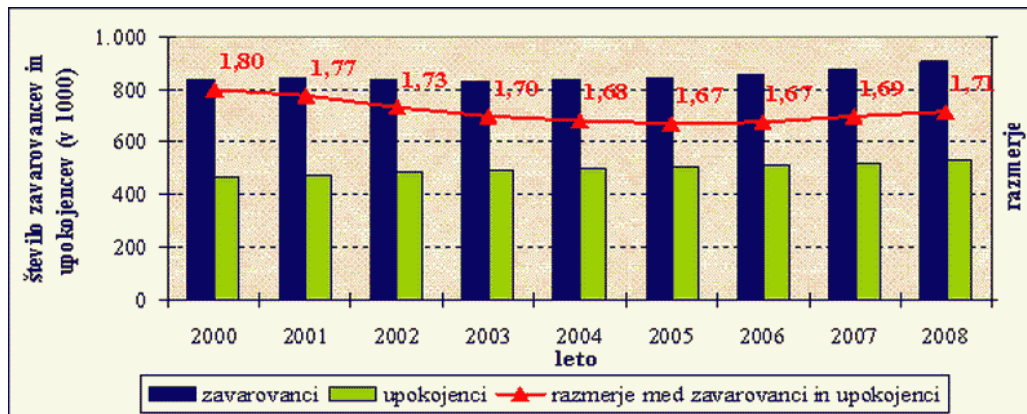
Vir: Statistični urad Republike Slovenije

Slika 4: Območne enote ZPIZ v Sloveniji

Vir: Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje (predstavitev zavoda)

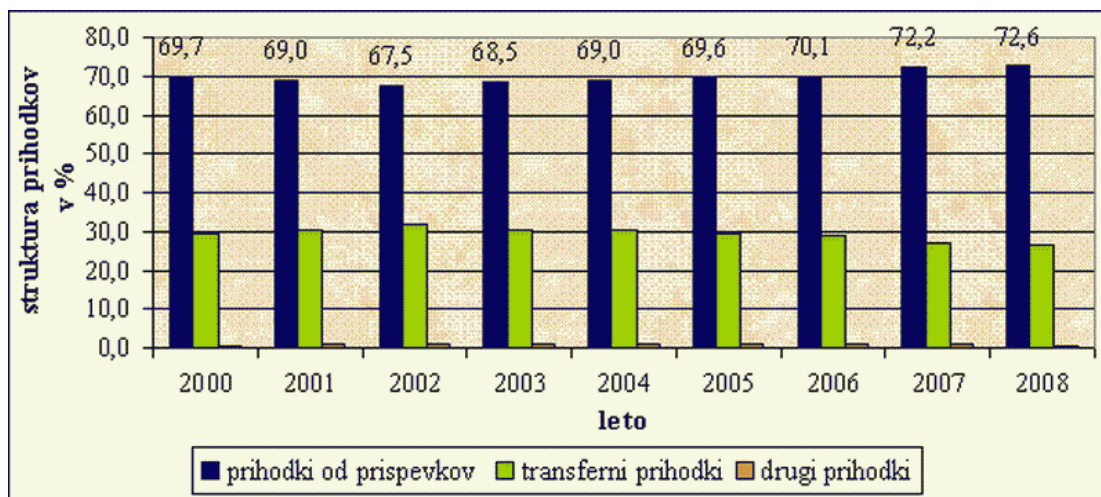
Slika 5: Povprečno število zavarovancev in upokoјencev iz obveznega zavarovanja ter razmerje, 2000-2008

Vir: Letno poročilo Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje 2008

Po podatkih SURS je bilo konec septembra v Sloveniji 2.053.740 prebivalcev, po podatkih Zavoda pa je bilo konec leta 2008 528.822 upokoјencev iz obveznega zavarovanja. Delež upokoјencev v celotnem številu prebivalcev Slovenije je znašal 25,7 %.

Slika 6: Struktura prihodkov Zavoda, 2000-2008

Vir: Letno poročilo Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje 2008

Iz grafa je razvidno da se prihodki od prispevkov v obdobju 2000-2008 povečevali. Glavni dejavniki za rast prihodkov od prispevkov v tem obdobju so bili višja rast plače in števila zaposlenih in s tem prispevne stopnje.

Priloga 2: Tabele

Tabela 11: Višina odstotka za odmero pokojnine

Pokojninska doba	Višina odstotka za odmero starostne pokojnine	
	Ženska	Moški
15 let	40	35
15 let 6 mesecev	41,5	36
16 let	43	37
16 let 6 mesecev	44,5	38
17 let	46	39
17 let 6 mesecev	47,5	40
18 let	49	41
18 let 6 mesecev	50,5	42
19 let	52	43
19 let 6 mesecev	53,5	44
20 let	55	45
20 let 6 mesecev	56	46
21 let	57	47
21 let 6 mesecev	58	48
22 let	59	49
22 let 6 mesecev	60	50
23 let	61	51
23 let 6 mesecev	62	52
24 let	63	53
24 let 6 mesecev	64	54
25 let	65	55
25 let 6 mesecev	66	56
26 let	67	57

26 let 6 mesecev	68	58
27 let	69	59
27 let 6 mesecev	70	60
28 let	71	61
28 let 6 mesecev	72	62
29 let	73	63
29 let 6 mesecev	74	64
30 let	75	65
30 let 6 mesecev	76	66
31 let	77	67
31 let 6 mesecev	78	68
32 let	79	69
32 let 6 mesecev	80	70
33 let	81	71
33 let 6 mesecev	82	72
34 let	83	73
34 let 6 mesecev	84	74
35 let	85	75
35 let 6 mesecev		76
36 let		77
36 let 6 mesecev		78
37 let		79
37 let 6 mesecev		80
38 let		81
38 let 6 mesecev		82
39 let		83
39 let 6 mesecev		84
40 let ali več		85

Pokojninsko dobo, dopolnjeno v zavarovanju do 31. decembra 1999, ki jo ni bilo mogoče ovrednotiti, ker je krajša od šestih mesecev (če ta ne presega 40 let pri moškem oziroma 35 let pri ženski), se prišteje k dobi, prebiti v zavarovanju od 1. januarja 2000 dalje. Vsako leto od tedaj dalje dopolnjene pokojninske dobe se ovrednoti v višini 1,5%, pol leta pa v višini 0,75%. Odstotek za odmero starostne pokojnine je seštevek obeh odstotkov.

Tabela 12: Razmerja pokojnin in plač v obdobju 2000-2008

RAZMERJE- POKOJNINE:PLAČE po letih				
leto	povprečne starostne pokojnine v %	povprečne invalidske pokojnine %	povprečne družinske pokojnine v %	povprečne pokojnine v %
2000	75,3	61,1	53	68,1
2001	73,2	59,4	51,4	66,3
2002	72,8	59,1	51,1	65,9
2003	71,1	57,6	49,9	64,5
2004	70,2	56,7	49,2	63,7
2005	69,1	55,4	48	62,7
2006	68,6	55,1	47,8	62,5
2007	67,1	53,7	46	61,3
2008	67,1	53,8	46,3	61,6

Vir: Letno poročilo ZPIZ (2008)

IZJAVA O AVTORSTVU IN NAVEDBA LEKTORJA

Študentka NATAŠA KIDRIČ izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom dr. Aleksandrom Aristovnikom in skladno s 1 odstavkom 21. člena Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih straneh. Diplomsko delo je bilo lektorirano s strani profesorice Petre Vnuk.